

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”En annan mig själv”

Hur tonårsmammor beskriver sig själva före graviditeten och efter de fått barn

Socionomprogrammet

C- uppsats

Författare: Lisa Sanne

Handledare: Ing-Marie Johansson

Abstract

Titel "En annan mig själv" Hur tonårsmammor beskriver sig själva innan graviditeten och efter de fått barn

Författare Lisa Sanne

Nyckelord tonårsmammor, självbild, moderskap

Syftet med denna uppsats är att ta reda på och diskutera hur tonårsmammor uppfattar sig själva; hur de såg på sig själva före graviditeten och hur de ser på sig själva idag. Hur en människa ser på och beskriver sig själv är ett uttryck för hennes självbild och självförtroende, vilka är beroende av andra människors attityder gentemot henne själv för hur de utvecklas. Mina frågeställningar är därför:

- När de ser tillbaka, hur beskriver tonårsmammorna sig själva före graviditeten?
- Hur beskriver tonårsmammorna sig själva idag?
- Hur uppfattar tonårsmammorna att omgivningen, såsom anhöriga, vänner och professionella aktörer, har reagerat på deras moderskap och stöttat dem genom graviditeten och i föräldrskapet?
- Anser tonårsmammorna att omgivningens reaktioner och stöd påverkat deras syn på sig själva?

Uppsatsen bygger på en kvalitativ metod; internetbaserade intervjuer. Jag har intervjuat 10 tonårsmammor som bor över hela Sverige via MSN messenger.

Mitt resultat visar att de flesta av tonårsmammorna beskrev sig själva i positiva ordalag innan de blev gravida och gjorde det också sedan de blivit mammor. Nästan alla hade fått ett bättre självförtroende efter de fått barn. Omgivningen har stöttat samtliga tonårsmammor mer eller mindre. Stödet de fått har främst varit från anhöriga och vänner, få har fått extra professionellt stöd. Många har fått negativa reaktioner på sitt moderskap men de positiva reaktionerna har övervägt, vilket förmodligen bidragit till tonårsmammornas övervägande positiva självbilder. Slutsatsen jag drar från mitt material är att det varit positivt för tonårsmammornas självförtroende att få barn och att omgivningens stöd har en del i detta.

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Syfte och frågeställningar	2
Syfte	2
Frågeställningar	2
Definitioner av begrepp	2
Metod	3
Kvalitativ metod	3
Urval, undersökningsmetod och genomförande	3
Att göra intervjuer via internet	4
Reliabilitet och validitet	6
Min roll som intervjuare	6
Etiska frågor	7
Val av teorier och tidigare forskning	7
Redovisning och analys	8
Teoretiska perspektiv	9
Självbilden i ett psykodynamiskt perspektiv	9
En filosofisk syn på självbild	9
Symbolisk interaktionism	10
Identiteten i ett socialt-, klass- och feministiskt perspektiv	11
Självförtroende	12
Skillnaden mellan självbild, självförtroende och identitet	13
Tidigare forskning	14
Resultat och analys	18
Presentation av intervjupersonerna	18
Före graviditeten – självbild och framtidsplaner	19
Omgivningens reaktioner och stöd under graviditeten	20
Stöd, identifikationsobjekt och omgivningens attityder till moderskapet	23
Självförtroendet, kroppen och deras förändring	26
Idag – självbild och framtidsplaner	27
Diskussion	31
Förslag till vidare forskning	33
Källförteckning	34
Bilagor	

Bakgrund

År 2006 föddes 1719 barn av mammor som var 15-19 år i Sverige. I samma åldersgrupp utfördes 7532 aborter under samma år (Socialstyrelsen, 2007).

Tonårsmammor är i stor minoritet i förhållande till mammor från de äldre åldersgrupperna, endast 1,7 % av barnen som föddes i Sverige år 2005 hade en mamma som var 19 år eller yngre (Socialstyrelsen, 2007). Medelåldern för en förstföderska i Sverige var år 2005 28,4 år och den var ännu högre i storstadsregionerna (Socialstyrelsen, 2007).

Sverige har internationellt sett en låg andel tonårsmammor. Man kan jämföra med siffror från exempelvis USA, där andelen tonårsmödrar är högst i västvärlden, där blev 51 av 1000 tonårstjejer mammor år 2005, att jämföra med 4,2 av 1000 tonårstjejer i Sverige under samma år. Även om man jämför de nordiska länderna ligger antal tonårsfödslar lägst i Sverige (Hertfelt Wahn, 2007).

Det totala (och procentuella) antalet tonårsgraviditeter är betydligt färre i Sverige än i USA, Storbritannien och Canada, även om det är en mycket större andel av gravida tonårstjejer som gör abort i Sverige än i de övriga länderna (Darroch m.fl, 2001).

Forskning visar att de tjejer i Sverige som blir gravida som tonåringar oftare har skilda föräldrar, föräldrar som är lågutbildade och tillhör de lägre samhällsklasserna, än vad tjejer som inte blir gravida har. Invandrare blir i större utsträckning tonårsmödrar än infödda svenskar (Darroch m.fl, 2001).

I Sverige uppmuntrar samhället unga tjejer att först bli klara med sin utbildning och sedan arbeta några år och göra karriär innan de tar steget att skaffa barn. Man ska också ha hunnit med att resa och förverkliga sig själv. Dessutom ska man ha ett fast förhållande och ett ordnat boende. De flesta kvinnor följer också detta mönster men för dem som inte passar in i denna mall kan det bli svårt. Inte minst ekonomiskt, eftersom föräldrapenningen bygger på tidigare inkomst. Har man då haft liten eller ingen inkomst är föräldrapenningen man får 180 kr per dag, före skatt (www.fk.se). Detta försvårar möjligheterna till att klara av att ett eget boende ekonomiskt och unga mammor är ofta tvungna att vända sig till socialkontoret, såvida man inte har en sambo som kan arbeta och försörja familjen eller väljer att bo kvar hos sina egna föräldrar.

Det är inte bara ekonomin som kan vålla problem för en tjej som blir mamma i tonåren. Studier visar på lägre utbildningsnivå genom hela livet, större risk för att bli ensamstående, få många barn, att vara beroende av socialbidrag, att bli förtidspensionerad och även att dö en för tidig död, främst på grund av våld i en relation (Otterblad Olausson, 2000).

Det är även en ökad risk för dålig hälsa hos barnen som föds av tonårsmödrar. Risken för för tidig födsel och låg födelsevikt ökar hos barn till tonårsmödrar, liksom risken för att barnet dör i magen eller som nyfödd, främst av plötslig spädbarnsdöd (Otterblad Olausson, 2000).

Föräldraskap i tonåren ses på grund av faktorerna ovan som ett problem, både för tjejerna själva, barnen som föds av tonåriga mödrar, samt för samhället. Samhället satsar stora resurser på att förhindra tonårsgraviditeter, bland annat genom information om hur man skyddar sig mot oönskade graviditeter, ungdomsmottagningar och subventionerade preventivmedel för unga. Det ses som självklart att unga kvinnor inte vill bli gravida och att de graviditeter som trots allt uppkommer kommer till genom misstag eller slarv.

Men för de kvinnor som ändå väljer att bli mammor i tonåren, vare sig graviditeten var planerad eller inte, kan man undra hur det känns att bli sedd som ett samhälleligt problem. Alla tonårsmammor dras ibland över en kam, även om det skiljer sig mycket i mognad mellan olika tjejer i samma ålder.

Syfte och frågeställningar

Syfte

Syftet med denna uppsats är att ta reda på och diskutera hur tonårsmammor uppfattar sig själva; hur de såg på sig själva före graviditeten och hur de ser på sig själva idag och den eventuella förändring som har skett. Hur en människa ser på och beskriver sig själv är ett uttryck för hennes självbild och självförtroende. Därför har jag valt att beskriva teorier om just självbild, självförtroende och identitet utifrån ett interaktionistiskt perspektiv.

Omgivningens inställning påverkar också människors syn på sig själva (Mead, 1976), vilket innebär att det även är viktigt att ta reda på hur tonårsmammorna upplever att anhöriga, vänner och professionella aktörer reagerat på tonårsmammorna som unga föräldrar, och hur tonårsmammorna blivit bemötta i sin modersroll. Forskning har visat att unga mammor är en socialt utsatt grupp (Otterblad Olausson, 2000), och därför är det viktigt att ta reda på vilket stöd tonårsmammorna har fått under graviditeten och i föräldraskapet. Omgivningens reaktioner och stöd kan på olika sätt ha påverkat tonårsmammans bild av sig själv och därmed också hur hon klarar sin nya roll som förälder.

Eftersom jag främst önskar förstå ett fenomen och vill höra tonårsmammornas egna beskrivningar med sina egna ord har jag valt en kvalitativ ansats i min studie.

Det har gjorts relativt mycket forskning på tonårsmammor, men det mesta är forskning på mätbara ”yttre” faktorer som utbildningsnivå, familjeförhållanden och ekonomiska förhållanden hos tonårsmammorna. Jag ville studera hur tonårsmammorna beskrev sig själva på ett personligt plan, och hur deras syn på sig själva förändrades efter de fått barn, eftersom jag anser att det är ett eftersatt område i forskningen på tonårsmammor.

Nyttan kopplat till socialt arbete är att ge en större förståelse för tonårsmammors livssituation. Detta kan vara en hjälp i kommunikationen mellan flickorna och de personer som i sitt yrke kommer i kontakt med de unga mammorna och hjälpa yrkesverksamma att ge ett bra stöd till tonårsmammorna.

Frågeställningar

- När de ser tillbaka, hur beskriver tonårsmammorna sig själva före graviditeten?
- Hur beskriver tonårsmammorna sig själva idag?
- Hur uppfattar tonårsmammorna att omgivningen, såsom anhöriga, vänner och professionella aktörer, har reagerat på deras moderskap och stöttat dem genom graviditeten och i föräldraskapet?
- Anser tonårsmammorna att omgivningens reaktioner och stöd påverkat deras syn på sig själva?

Definitioner av begrepp

Tonårsmammor: Min definition på tonårsmammor är en mamma som fått barn som tonåring, alltså mellan 13-19 år.

Stöd: Det jag avser med begreppet stöd i min uppsats är dels ett praktiskt stöd, hjälp med barnpassning och andra praktiska göromål, även ekonomiskt stöd räknar jag hit.

Den andra typen av stöd är av emotionell art, rådgivning, förståelse, uppmuntran och att finnas till hands som samtalspartner.

Metod

Kvalitativ metod

Jag valde att göra en kvalitativ undersökning eftersom jag främst sökte förståelse av ett fenomen. Jag ville se på flickornas liv ur ett helhetsperspektiv, men fokusera på temat tonårsmoderskap och självbild. Jag ville fokusera på individernas subjektiva upplevelser, utifrån deras egna ord, och ville genom en empatisk inlevelse försöka förstå hur tonårsmammornas värld upplevs av dem själva (Larsson, 2005).

Forskningsintervjun kan ses som ett professionellt samtal. Detta samtal har en struktur och ett syfte, utifrån välformulerade frågor och ett aktivt lyssnande kan man erhålla kunskaper (Kvale, 1997).

En svårighet med kvalitativa intervjuer är att man dels behöver vara inläst på ämnet för att kunna föra ett bra samtal, men att man samtidigt måste vara lyhörd för det som kommer fram och vara öppen för andra uppgifter än vad man väntat sig att få höra (Kvale, 1997).

Eftersom en stor del av vårt inre är omedvetet för oss kan man aldrig få fram alla bakomliggande tankar och orsakssamband som har fått en person att tänka och handla på ett visst sätt. Intervjupersonen kanske också vill dölja vissa av sina sidor både för sig själv och andra. Det innebär att intervjupersonerna bara kan ge en begränsad bild av vad som försiggår i deras inre värld (Larsson, 2005). Detta gäller dock alla undersökningar och är en felkälla som det är omöjligt att förbigå.

Som forskare kan man även ta hjälp av självreflektion. Man kan, om man själv har varit med om liknande saker, eller genom diskussioner med andra, få en djupare kunskap om fenomenet som kan vara svårt att förstå om man bara genomför intervjuer med andra (Larsson, 2005, s.122). Det är dock viktigt att inte ens egna tankar kring fenomenet ses som det rätta och att man bara försöker hitta belägg för sina egna åsikter.

Jag har utgått från ett deduktivt tankesätt, vilket innebär att man utgår från vissa teoretiska utgångspunkter och med hjälp av dem uttalar sig om det enskilda fallet. Det teoretiska perspektivet ger också hjälp när det gäller vilka frågor man ska ställa och kan också hjälpa en att hitta mönster som man annars inte kunnat se i sitt insamlade material (Larsson, 2005).

Ibland uppfattas kvantitativa data som mer vetenskapliga än kvalitativa data, men egentligen finns det inget som säger att kvalitativa undersökningar är mer subjektiva än kvantitativa, det finns subjektiva moment i båda dessa metoder. Kvalitativa undersökningars trovärdighet handlar mycket om kvalitén på intervjuerna och observationerna som genomförts. Validiteten i kvalitativ forskning är mest kopplat till graden av informationsrika fallbeskrivningar och undersökarens förmåga till analys än till urvalsstorlek (Larsson, 2005 s114-116). Reliabiliteten i forskningen handlar mycket om överensstämmelse med varandra. Detta kan man testa genom att i undersökningen ställa flera liknande frågor och se om svaren överensstämmer (Kvale, 1997).

Urval, undersökningsmetod och genomförande

Mina intervjupersoner skulle ha fått barn som tonåring, alltså varit mellan 13 och 19 år vid barnets födelse. Jag eftersträvade en liten spridning i hur länge sedan det varit sedan de fått sitt barn eftersom jag misstänkte att hur man ser på sig själv som mamma också kan ha att göra med om man är en nybliven mamma eller har några års erfarenhet av moderskap.

När jag började leta intervjupersoner satte jag upp lappar på BVC, öppna förskolan och i mataffärer, ställen där jag hoppades att unga mammor rörde sig. Då jag inte fick några svar kom jag att tänka på internet, där jag visste att det fanns forum som just vände sig till unga mammor. Jag valde familjeliv.se, alltforforaldrar.se, samt stylesearch.se. (Det senaste är inte

ett forum just för unga föräldrar, men ett forum där många unga finns.) Jag skrev ett inlägg på varje forum, där jag informerade om studien och frågade om någon hade lust att delta. Se bilaga 1. Jag bad dem att kontakta mig, antingen via e-post, telefon eller i inlägget på forumet. Forumet fick jag svar direkt från flera personer. Det enda problemet var att nästan ingen bodde i närheten av Göteborg. Då kom jag på att nätforskning skulle kunna vara något för mig. Jag lånade Kristian Danebacks avhandling "Love and sexuality on the internet" som baseras på nätintervjuer samt boken "Att fånga nätet- kvalitativa metoder för internetforskning" för att få information om denna undersökningsmetod. Jag gjorde en pilotintervju via internet och eftersom jag tyckte att den gick bra så valde jag att göra samtliga intervjuer på detta sätt.

Jag använde mig av halvstrukturerade frågor, vilket innebär att man förbereder frågor som man planerar att ställa, men ordningsföljden kan ändras och det finns utrymme för följdfrågor under intervjuens gång (Kvale, 1997). Jag tyckte att denna metod passade bäst eftersom jag ville att intervjun skulle kretsa kring just de teman som frågorna tog upp, eftersom de var direkt knutna till syfte och frågeställningar. Om intervjun skulle vara allt för ostrukturerad kanske vissa frågor inte skulle hinnas med. Samtidigt ville jag ha utrymme för följdfrågor och omformuleringar av frågor när så behövdes.

Uppsatsen består av totalt 10 intervjuer. Varje intervju tog ca två timmar att genomföra. Intervjupersonerna fick själva välja när intervjuerna skulle göras och de flesta genomfördes på dagtid, men ett par gjordes på kvällstid. Ibland var intervjupersonerna ensamma hemma, ibland hade de partner och barn hemma och ibland var de ensamma med sina barn, men det var inget som jag upplevde störde intervjuerna och det var sällan vi behövde göra en paus i någon intervju.

Jag informerade alla intervjupersoner i slutet av intervjuerna om att de kunde kontakta mig efter intervjun om de hade frågor eller något att tillägga.

När jag sparade intervjuerna på min dator använde jag mig av de namn intervjupersonerna själva uppgett på MSN, vilket ibland var deras förnamn och ibland en signatur. I min redovisning använder jag mig av fingerade namn, både på tjejerna och deras barn. Jag har valt att inte redovisa någons bostadsort eftersom det skulle underlätta ett igenkännande.

Man kan fundera över huruvida mitt urval av undersökningspersoner speglar gruppen unga mammor. Att jag främst fann mina intervjupersoner på sajten familjeliv, vilket är ett forum främst för allt som har med graviditet och föräldraskap att göra, som även har en avdelning för unga mammor, kan göra att jag främst hittat intervjupersoner som är intresserade av sina barn och sin modersroll, är aktiva och söker kontakt med likasinnade. Kanske gäller detta för de flesta tonårsmammor, kanske inte? Mitt syfte med undersökningen var inte heller att hitta intervjupersoner med sociala problem, utan snarare representanter för den "vanliga" tonårsmamman, om det nu finns en sådan. Jag tror att det är en fördel att jag har intervjuat tonårsmammor från olika delar av landet, storstäder såväl som små orter, eftersom graden av socialt stöd kan skilja sig beroende på var i landet man bor. Exempelvis finns grupper för unga mammor mest i större orter men samtidigt har andra delar av landet en större andel unga mammor vilket kan göra att man lättare finner andra i samma situation. Detta innebär att jag eventuellt fått en större spridning i mitt material.

Jag ville ha en spridning i åldern på tonårsmammornas barn, eftersom jag misstänkte att hur länge man varit mamma kan påverka hur man ser på sitt moderskap och vilka reaktioner man mött, liksom hur man landat i sin nya identitet.

Att göra intervjuer via internet

Kvalitativa intervjuer via internet är fortfarande en ovanlig forskningsmetod. Att det är ett nytt område gör att det är extra viktigt att man funderar över frågor som validitet, reliabilitet och etik (Daneback, 2006). Användning av internet, och i det här fallet MSN messenger, när man gör intervjuer, kan ha många fördelar. Det är kostnadseffektivt och ger en hög

flexibilitet, eftersom intervjun kan skötas var som helst där båda har tillgång till en dator med internetanslutning. En annan fördel är att intervjuerna blir transkiberade automatiskt, vilket förhindrar felaktigheter som kan uppkomma när man överför en inspelad intervju till text (Daneback, 2006). Den största fördelen för mig var att jag via datorn hade möjlighet att intervju personer från alla delar av Sverige.

Tidigare forskning har visat att personer har lättare att prata om känsliga frågor i en internetbaserad intervju än om man hade träffats i verkliga livet (Daneback, 2006). Denna typ av intervju passar för känsliga ämnen, eftersom intervjupersonen då i större utsträckning vågar svara sanningsenligt på känsliga frågor. En internetbaserad intervju kan också få blygare personer att vilja ställa upp och svara på frågorna. Även det faktum att man inte behöver svara på frågan direkt utan kan läsa den igen och tänka över sitt svar kan vara en fördel i internetbaserade intervjuer (Daneback, 2006).

En nackdel med internetintervjuer är att det ofta är mer ansträngande att skriva än att tala, vilket gör att man kortar ner sina svar och inte svarar så utförligt på frågorna (Bergquist m.fl. 2003). Det var en tendens jag märkte i mina intervjuer, även om utförligheten i svaren skilde sig mycket från person till person. Det behöver dock inte bara bero på att intervjun var internetbaserad, utan hur man svarar är också ett personlighetsdrag. Jag hade däremot alltid möjlighet att be personen utveckla sitt svar då det behövdes för min förståelse.

Skriftliga svar tenderar att bli mer genomtänkta och reflekterande än svar som ges i talspråk, vilka ofta blir mer spontana (Bergquist m.fl. 2003). Båda dessa metoder har fördelar och nackdelar men eftersom mina frågor var mer av reflekterande art tror jag att det mest var en fördel för mina intervjuer att personerna hade möjlighet att tänka efter.

Ett problem när det gäller validiteten i internetbaserade intervjuer är att man inte kan vara säker på att vem som verkligen sitter vid den andra datorn. Det finns också en risk att personen man intervjuar inte är sanningsenlig i sina svar och det finns en uppfattning att man är mer ärlig i en ansikte mot ansikte situation än på internet. Detta baseras dock på andra situationer än just forskning, till exempel kan lögnen ofta förekomma på chattsidor på internet (Daneback, 2006). Jag tror dock inte att det är så stor skillnad när det gäller sanningshalten vilken typ av intervju man gör, vill man ljuga i en intervju så kan man göra det även ansikte mot ansikte. Det faktum att jag hittade samtliga mina intervjupersoner via forum för just unga föräldrar på internet tror jag också är ett tecken på att de personer jag intervjuade var de de utgav sig för att vara. På forumet hade samtliga intervjupersoner någon form av presentation av sig själva och sina barn, och de flesta hade även kort på sig och/eller sina barn. Att de som svarade skulle vara något annat än just unga mammor tror jag därför är osannolikt.

Jag tror att faran att man som forskare omedvetet påverkar svaren man får är mindre i en internetbaserad intervju än i en intervju där man träffas. Eftersom intervjupersonerna inte kunde se mig blev de säkert mindre påverkade av mina reaktioner på deras svar än vad som kanske hade varit fallet annars. Jag ställde också frågorna på ett liknande sätt till alla de intervjuade, eftersom jag hade en intervjumall att gå efter och oftast skrev dessa frågor ordagrant. Detta för att jag skulle påverka svaren jag fick så lite som möjligt.

Dock kan jag tänka mig att den anonymitet vi som intervjuare och intervjuperson fick kan vara en nackdel. Ett möte blir mycket mer dynamiskt vilket eventuellt skulle innebära att jag fått ännu mer intressant information.

Det finns också större risk för missförstånd på nätet eftersom man inte ser varandras ansiktsuttryck och kan missa sådant som ironi (Bergquist m.fl. 2003). Alla intervjupersoner använde sig dock av "smileys" (symboler i form av ansiktsuttryck) när de svarade på vissa frågor. Det kan motverka missförstånd i många fall.

I ett samtal ansikte mot ansikte använder vi oss mycket av bekräftande kommunikation, som nickningar och hummanden som visar för vår samtalspartner att vi är intresserade och vill höra mera. Vi kan också använda oss av olika tonfall för att betona vissa saker. Detta

missar man i en intervju över internet (Bergquist m.fl. 2003). Just detta såg jag som en stor nackdel och jag kände ofta att jag inte gav tillräckligt med respons till intervjupersonerna. Fördelen med detta är dock att man samtidigt minskar sin egen påverkan på vad personerna väljer att berätta.

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet betyder att metoden man utfört undersökningen med leder fram till ett tillförlitligt resultat. Om resultatet blir detsamma vid flera olika intervjutillfällen är det ett tecken på att resultatet är reliabelt. Resultatet ska också bli detsamma oavsett vem som utfört intervjun (Kvale, 1997).

Jag tror att min intervjuguide har bidragit till uppsatsens reliabilitet. Eftersom jag har ställt de flesta frågor på samma sätt i alla intervjuer borde jag inte ha påverkat dem på olika sätt. Jag tror också att sannolikheten är stor för att någon annan som skulle göra intervjuer utifrån min intervjuguide skulle få samma resultat. Självklart kan man se vissa svar på olika sätt, vilket leder till olika följdfrågor exempelvis, men i det stora hela tror jag att man skulle fått fram samma resultat. Intervjupersonerna kan självklart svara på frågorna olika beroende på när man intervjuat dem. Vissa dagar kanske de är mer positiva eller negativa än andra dagar, vilket kan färga deras svar.

En undersöknings validitet betyder att man undersöker det man vill undersöka. Det är viktigt att analysera sina frågor för att se om de kan leda fram till svar som besvarar ens frågeställning (Kvale, 1997). Jag har försökt att göra detta och även låtit min handledare läsa igenom intervjuguiden för att ge sina synpunkter på utformningen av frågorna. Dock har inte alla mina frågor varit direkt kopplade till min frågeställning, men jag har ändå ansett att de varit nödvändiga för en helhetsförståelse.

Min roll som intervjuare

Man kan fråga sig hur jag som intervjuare har påverkat de svar jag fått. Faktorer som kan påverka de intervjuade kan vara intervjuarens ålder och kön (Bergquist m.fl. 2003). Att jag också är kvinna, mamma och ganska nära de intervjuade i ålder kan förmodligen ses som en fördel. Jag försökte vara så öppen som möjligt för vad intervjupersonerna skrev, och inte låta min egen föreställning om hur det är att vara en ung mamma färga vare sig mina frågor eller den respons jag gav de intervjuade.

Faktorer som hur man klär sig och ser ut kan påverka våra attityder till varandra mycket när man träffas i verkliga livet men eftersom vi inte kunde se varandra så försvann denna påverkan, något som jag till en stor del ser som en fördel, både för mig som intervjuare och för de som intervjuas, eftersom ingen placeras in i ett fack på förhand på samma sätt.

En forskningsintervju innebär alltid att den intervjuade kommer i något slags underläge, eftersom det inte är ett samtal på lika villkor. Det är intervjuaren som styr (Bergquist m.fl. 2003). Jag har styrt mycket i mina intervjuer, eftersom det var jag som bestämt samtalsämnena, men jag hoppas ändå att de intervjuade har sett mig som en jämlike och inte som expert.

Flera personer frågade mig om jag fick de svar jag ville ha, något som jag tolkar som en vilja att vara till lags. Då svarade jag att det inte finns några rätta eller felaktiga svar, utan det jag vill veta är hur det varit för just dem.

Etiska frågor

Det är viktigt att fördelarna med en undersökning, att erhålla viktig kunskap, är större än nackdelarna, risken att orsaka skada på intervjupersonerna (Kvale, 1997).

Jag kan inte se några uppenbara risker för att intervjupersonerna ska komma till skada av min undersökning, men det finns alltid en risk att omedvetna känslor kommer upp till ytan. Man ska som forskare undvika att ta fram sådana omedvetna känslor som kan skada intervjupersonen. Detta kräver att man är lyhörd för att intervjupersonen inte vill tala om vissa saker. Det är också en fördel om man är kontaktbar för efterföljande uppföljningssamtal om intervjupersonen har behov av det (Larsson, 2005).

Det finns ännu inte några specifika etiska riktlinjer för kvalitativa intervjuer som utförs via internet. Samma etiska principer som för all annan kvalitativ forskning gäller även här. Information, informerat samtycke och konfidentialitet är viktigt för att skydda individen (Kvale, 1997).

Till dem som svarade på mitt inlägg på forumen skickade jag ett meddelande, där jag skrev en kort information om studien och en uppmaning till att kontakta mig för att bestämma en intervjutid. Detta för att ge dem en chans att tänka igenom sitt beslut att delta i studien. Innan vi påbörjade intervjuerna skrev jag att allt de berättade för mig skulle redovisas helt anonymt samt att om de inte ville svara på någon fråga kunde de välja att hoppa över den. Det var dock ingen som valde att inte svara på någon fråga, vilket kan ses som ett gott tecken, eftersom jag förmodligen inte använt mig av frågor av alltför känslig natur. Jag var ändå medveten om att svaren innehöll känslig information, därför tyckte jag att det var viktigt att understryka att de skulle redovisas konfidentiellt.

En förutsättning för att en bra intervju kommer till stånd är att intervjupersonen känner sig trygg på den plats intervjun görs. Det är också viktigt att inga andra hör vad personen säger (Bergquist, m.fl. 2003). I mina intervjuer befann sig samtliga hemma, vilket borde vara den plats man känner sig tryggast på. De allra flesta var också ensamma hemma, eller ensamma med småbarn.

En risk som finns med att göra intervjuer på internet är att all information som utbyts riskeras att ses av "hackare". Det kan bli ett stort etiskt problem om så är fallet, men samtidigt är det även möjligt för "hackare" att ta sig in på en dator med internetuppkoppling och läsa allt man sparar på datorn. Denna risk kan därför gälla för alla som använder sig av en dator.

I en internetbaserad intervju ligger en större del av makten hos den intervjuade, eftersom man om man inte vill fortsätta intervjun kan skriva det eller i värsta fall blockera den andre (Daneback, 2006). Om en intervju skulle få en att känna sig illa till mods är det förmodligen svårare att ställa sig upp och gå om man gör en intervju ansikte mot ansikte.

Val av teorier och tidigare forskning

Jag har valt att använda mig av teorier om självbild och självförtroende. När det gäller självbilden använder jag mig av dels en psykodynamisk teori om självbildens utveckling och betydelse som den framställs av Marta Cullberg Weston (2005) som är psykolog, psykoanalytiker och psykoterapeut, en filosofisk syn på självbild som beskrivs av fil.dr. i filosofi Eva Mark (1998), samt en klassisk teori om självbild och symbolisk interaktionism av sociologen G.H. Mead (1976). Dessa teorier har flera likheter, men jag väljer ändå att redovisa dem var för sig. Självförtroende ligger nära självbild och därför har jag även valt att behandla detta begrepp. Här har jag inte använt mig av en speciell teoretikers syn, utan använt mig av en grundbok inom barn och ungdomspsykologi av Bee & Boyd (2004) samt en grundbok i psykologi av Passer & Smith (2001). Båda dessa böckers självförtroendekapitel grundar sig på forskning utförd av ett flertal forskare.

Eftersom jag insåg att intrapsykiska teorier om självbild och självförtroende inte räckte för att få full förståelse för mina intervjupersoner har jag även valt att ta med teorier om identitetsutvecklingen utifrån ett socialt-, klass- och feministiskt perspektiv, av R. Jenkins (1996), Beverly Skeggs (1997) samt Inger Berggren (2001).

Jag har valt att undersöka forskning både från Sverige, Storbritannien och USA. Det finns inte mycket forskning gjort på området tonårsmammor i Sverige, det finns betydligt mer från Storbritannien och USA, förmodligen beroende på att andelen tonårsmammor är högre där än i Sverige. Förhållandena för tonårsmammor ser lite olika ut i dessa länder men jag har valt att ta upp forskning som kan vara överförbara till svenska förhållanden, som forskning på betydelsen av stöd för tonårsmammorna.

Redovisning och analys

Jag redovisar mina resultat under rubriker med olika teman, som är utformade på så sätt att de speglar mina frågeställningar. Jag har valt att i min resultatredovisning betona tydliga tendenser som överensstämmer mellan många intervjupersoner, men tar även upp svar som tydligt skiljer sig från de övriga. Jag vill alltså beskriva både det allmängiltiga och det speciella. För att tydliggöra för läsaren, och även ge denne möjlighet att dra sina egna slutsatser, redovisar jag ibland citat från intervjuerna. När jag redovisar intervjuerna med hjälp av citat har jag ibland, för att underlätta läsningen, lagt in punkt och stor bokstav i meningar där detta saknats. Jag har även förbättrat grammatiken i en del fall, bytt ut *dom* mot *de*, liksom lagt till exempelvis ett *och* ibland. När man använder sig av MSN är man inte så noga med grammatiken alla gånger, och jag hoppas att ingen misstycker, eftersom jag inte har ändrat citatens betydelse, utan just försökt underlätta läsningen.

Under varje rubrik i min resultatredovisning har jag i början sammanställt tjejernas svar utifrån de frågor jag har ställt i mina intervjuer, med betoning på dem som besvarar mina frågeställningar. Jag har alltså valt att redovisa mina resultat i teman. Man skulle också kunna redovisa allt i kronologisk ordning, från min frågeguide, men det gör det svårare att göra jämförelser, eftersom materialet blir mer splittrat.

Jag avslutar varje kapitel med en analys av just det avsnittet, där jag använt mig av tidigare forskning för att se på likheter och skillnader mellan deras och mina resultat. Detta dels för att förankra mina resultat, men även för att visa på den mångfald som kan finnas i tonårsmammors berättelser. Jag har också använt mig av de teoretiska perspektiv som finns redovisade i teorikapitlet. Detta för att öka min förståelse för tjejernas berättelser och underlätta analysen av dessa.

Teoretiska perspektiv

Självbild kan vara ett väldigt omfattande begrepp, som många lägger sin egen tolkning i. Jag har därför valt att inte använda begreppet självbild när jag utformade min frågeställning och mina intervjufrågor, utan använde mig istället av mer direkta frågor som hur tonårsmammorna beskriver sig själva innan de blev gravida och idag, vilket jag i denna undersökning beskriver som deras självbild. I beskrivningen av sig själv ingår graden av självförtroende, därför har jag även tagit med teorier om detta.

Teorierna jag redovisar visar att omgivningen har en stor betydelse i skapandet av vår självbild och vårt självförtroende, vilket var anledningen till att jag valde att ta upp omgivningens attityder och stöd i mina frågeställningar.

För att komplettera den intrapsykiska bild av oss som beskrivningar av självbild och självförtroende ger jag valt att komplettera med teorier om hur vår identitet formas utifrån ett socialt- klass- och feministiskt perspektiv.

Självbild i ett psykodynamiskt perspektiv

Självbild innefattar den, eller närmare bestämt de, bilder vi har av oss själva. Vilka är vi egentligen? (Cullberg Weston, 2005)

Ett nyfött barn har ingen bild av sig själv, det är något som byggs upp. Så snart vi föds börjar vi spegla oss i omgivningen, som förhoppningsvis bekräftar oss, vilket är kärnan i hur självkänslan byggs upp. Här är föräldrarnas bemötande och lyhördhet för barnets behov jätteviktigt (Cullberg Weston, 2005).

Självobjekt är våra närmaste som speglar oss och ger oss det som krävs för att vi ska utveckla vår självbild. Den bekräftelse vi får från denna person ger oss näring. De första självobjekten är föräldrarna, men även kompisar, lärare och partners är viktiga självobjekt. Vi kan inte klara oss utan självobjekt, hur självständiga vi än anser oss vara. Vi behöver genom hela livet andra människor att spegla oss i (Cullberg Weston, 2005).

Under tonårstiden ska man separera ut sig från sina föräldrar vilket gör att man delvis mister dem som självobjekt. Istället får kompisgruppen en allt större betydelse. Dessutom matas man med bilder från media om hur man ska se ut och bete sig. Självkänslan blir ofta skakig under denna period av livet. Detta försvåras ytterligare av att dagens samhälle erbjuder så många möjligheter att välja hur man vill leva, att det kan vara svårt att veta vad man egentligen vill (Cullberg Weston, 2005).

Självbilden har en stor betydelse för hur vårt liv utvecklas. Bilden av oss själva påverkar våra handlingar, våra känslor och hur vi uppfattar omgivningen (Cullberg Weston, 2005).

Man har inte bara en självbild, utan flera olika, som kan komma fram i olika situationer. Man kan exempelvis ha en självbild i yrkeslivet och en annan i privatlivet. Blir vi negativt bemötta leder det till att våra negativa självbilder får näring och kommer fram. Får vi däremot positiv respons gynnar det våra positiva självbilder. Däremot kan en redan god självbild och en inre trygghet göra oss mindre beroende av vad omgivningen tänker om oss (Cullberg Weston, 2005).

En filosofisk syn på självbild

Eva Mark är fil. doktor i filosofi på Göteborgs universitet, och har utvecklat en teori om självbild som många använder sig av.

En individ skapar bilder av sig själv genom att besvara frågor som; Hur är jag? Hur kan jag bli? Hur skiljer jag mig från andra? Hur skulle jag vilja vara? Det är frågor som vi inte så ofta tänker på, utan självbilden utformas också indirekt, genom att vi handlar på ett visst sätt och är med om vissa saker, och detta skapar indirekt vår självbild. Självbilder kommer alltid från

ett förstapersonsperspektiv, eftersom det just innebär ett jags perspektiv på sig själv (Mark, 1998). Mark menar att i princip allt mänskligt handlande relaterar till den personens självbild. Det är självbilden som styr vårt handlande, eftersom den har betydelse för hur vi tolkar vårt förflutna, umgås med andra och gör upp framtidsplaner. Även om vi sällan reflekterar över våra självbilder är de väldigt betydelsefulla för oss, och vi är beredda att både försvara och förneka dem, både för oss själva och andra. Att tvingas omarbota sin självbild kan vara mycket svårt, men det är något som vi ibland ställs inför, ofta är detta dock något som går gradvis (Mark, 1998).

Det är svårt att analysera självbilder, eftersom de är så komplexa. Självbilder är också alltid relaterade till den omgivning man befinner sig i. Man måste ta hänsyn till detta när man försöker analysera självbilder (Mark, 1998). En typ av självbild kan komma upp i en viss situation medan en annan situation väcker en annan självbild. Enligt Mark kan självbilder vara missvisande. Man har ofta antingen en alltför positiv eller alltför negativ bild av sig själv. Självbilder tillhör jaget, det är en förutsättning för att kunna kallas ett jag att man har en bild av sig själv. Men samtidigt skapar självbilderna jaget eftersom det är självbilderna som avgör hur vi betar oss (Mark, 1998).

Det är enligt Mark viktigt att tänka på att det finns många olika typer av självbilder inom samma person. Varje självbild beskriver olika aspekter av jaget. Mark menar också att självbilderna huvudsakligen är grundade på en persons erfarenheter, men anser också att det finns en genetisk aspekt i skapandet av en självbild. Olika självbilder innehåller olika former av kunskaper och attityder. Självbilder är mer eller mindre medvetna och kan till och med vara omedvetna. En självbild kan främst ha en anpassningsfunktion, men kan även ha en jagupprätthållande funktion.

För att kunna tala om sin självbild krävs ett visst mått av självkänedom. Däremot är det inte nödvändigt att självbilderna man uttrycker är absolut sanna, eftersom även falska självbilder styr vårt handlande. Det är i en intervjusituation viktigt att tänka på att all självkänedom inte kan uttryckas i ord (Mark, 1998).

Det ligger i begreppet att självbilder innebär ett förstapersonsperspektiv, eftersom de behandlar jagets bilder av sig själv. Men samtidigt behövs andrapersons och tredjepersonsperspektiv för att man ska kunna utveckla sitt förstapersonsperspektiv. Självbilder är ett resultat av en persons förhållande till andra, men också att man aktivt reflekterar över sig själv. Ofta skapas självbilder genom att man reflekterar över de handlingar man utfört och den respons man fått från andra (Mark 1998).

Symbolisk interaktionism

En av de mest kända teorierna om självbild utgår från teorier om symbolisk interaktionism, vilket är en socialpsykologisk teori utifrån socialbehavioristisk ståndpunkt som vill förklara hur den biologiska, icke-självmedvetna individen blir till den sociala självmedvetna människan (Mead, 1976). Mead menar att detta sker genom en social process.

I och Me står för självets två olika delar, självet är en integration av I och Me. I är den handlande och aktiva delen medan Me är den reflekterande och tolkande delen av självet. Man kan även benämna Me som självets livshistoria. Det är Me man kommer i kontakt med under en reflekterande djupintervju, eftersom det är den reflekterande delen av självet man vill komma åt (Franzahn, 2001).

Självbilden växer fram genom att man ser sig själv med andras ögon. Man får en uppfattning av sig själv genom de reaktioner på sitt handlande som man får från andra. ”Me är således summan av hur andra uppfattar och tolkar självet, enligt självets egen uppfattning.” (Franzahn, 2001 s.19) Det är främst de signifikanta andra, det vill säga de omkring individen som anses vara mest betydelsefulla för denne, som påverkar självbilden mest. För ett barn är

det föräldrarna som är den viktigaste faktorn för hur självbilden utvecklas, det är viktigt för barnets utveckling att föräldrarna förmedlar en positiv syn på barnet. Ju äldre barnet blir, desto viktigare blir också andra vuxna och kompisar för självbildens utveckling (Hwang & Nilsson, 1995).

Individen skapar sin självbild genom att ställa sig utanför sig själv och göra sig till "objekt för sig själv". Eftersom det är andras bild av sig själv man övertar innebär det att man måste sätta sig in i andra människors roller och överta deras perspektiv i synen på sig själv, detta kallas rolltagande. Genom att ta omgivningens roller i förhållande till sig själv internaliserar individen andras attityder gentemot en själv och identifierar sig med dessa (Hwang & Nilsson, 1995).

Mead menar att I (subjektsjaget) och Me (objektsjaget) växer fram samtidigt, men att de har olika uppgifter när det gäller att skapa en självbild. Me står för andras attityder som individen övertagit genom rolltagande och i samspelet med andra. Här ingår normer, regler och värden. I är inte beroende av andras synpunkter, utan står för frihet och initiativ och utgör en grund för att individen ska kunna skapa sin egen jaguppfattning (Hwang & Nilsson, 1995).

Den generaliserade andre, står för samhällets normsystem som individen internaliserar i sitt själv och gör till sitt eget. Detta gör att samhället kontrollerar beteendet hos dess medlemmar. Man internaliserar samhällets bild av sig själv och det påvekar i sin tur ens samspel med andra, som också de har internaliserat denna samhälleliga bild (Mead, 1976).

Mead ser medvetande och självuppfattning som sociala processer, inte något biologiskt givet. Människans självbild är en dialog med andra som man aldrig blir fri ifrån, denna dialog är nödvändig för att upprätthålla identiteten (Hwang & Nilsson, 1995).

Identiteten i ett socialt- klass- och feministiskt perspektiv

Jenkins (1996) beskriven i Berggren (2001) menar att den sociala identiteten skapas genom att människor interagerar med varandra, både som individer och som olika kollektiv. Jenkins ser social identitet som en process, där man tillsammans förhandlar fram individuella och kollektiva identiteter. En del av identitetsutvecklingen är att man identifierar sig som en del i ett kollektiv. Hur man identifierar sig själv, både som individ och kollektiv, beror på likheter och skillnader i förhållande till andra. Identiteten byggs upp genom praktiska, men även symboliska handlingar, vilka vi har möjlighet att reflektera över. Alla individer vill bli betraktade som någon eller något. Identifikation är alltid en symbolisk klassifikation, men är alltid byggd på interaktion och praktik. Man kan inte bara välja en identitet, andra måste också acceptera den. Vems definition av identiteten som räknas är en fråga om makt. Människor kan döma andras beteende som avvikande och "stämpla" dessa avvikande. Denna stämpling kan dels leda till motstånd för den person som blivit stämplad, men även internaliseras av denne (Jenkins, 1996).

Självbilden styrs mycket av hur andra uppfattar oss, och vilket värde de ger oss, enligt sociologiprofessorn Beverly Skeggs. Att man tillhör en grupp samhället anser att det är synd om kan påverka vår självbild, även om man har ett gott självförtroende (Carling, 2005).

Beverly Skeggs avhandling, *Att bli respektabel*, från 1997 handlar om hur unga arbetarklasskvinnor formar sin köns- och sin klassidentitet. Detta är något som ständigt omförhandlas hos kvinnor beroende på sociala och ekonomiska omständigheter. Kvinnor anses dock av Skeggs vara i ett ständigt underläge beroende på sin klass- och könstillhörighet. Medelklassen ses som ett slags ideal av arbetarklassen och det är de som visar hur man skall bete sig. Traditionellt har medelklassens kvinnor också undervisat arbetarklassens kvinnor i hur de skall leva sina liv, eftersom de annars enligt dem riskerat att leva på ett felaktigt sätt. Om man följer medelklassens exempel kan man bli ansedd som respektabel och få status i egna och andras ögon.

Många vill inte själva placera in sig i någon samhällsklass, men det är ändå uppenbart för Skeggs att många arbetarklasskvinnor är fastlåsta i de handlingsalternativ som är förbundna med arbetarklassen. Skeggs anser att klass är något strukturellt, som det är svårt för en person att förändra. Som ung arbetarklasskvinna får man enligt Skeggs hela tiden kämpa för sin status i samhället, som traditionellt är låg.

Sätt att bli ansedd som respektabel för arbetarkvinnor är enligt Skeggs att leva i ett heterosexuellt förhållande, bry sig om sitt utseende och att ägna sig åt omvårdnad, av sin egen familj och i yrkeslivet.

Inger Berggren för fram aspekter på klass- och kön för identitetsutvecklingen i sin avhandling *Identitet, kön och klass*, från 2001. Hon menar att arbetarklassflickor känner sig dominerade av pojkar och medelklassflickor, speciellt i skolan. Detta leder till att flickorna anstränger sig för att försöka passa in personlighetsmässigt, materiellt och kroppsligt.

Berggren kommer fram till att det finns i huvudsak tre aspekter på identitet.

För det första kan man se identitet som olika perspektiv på sig själv, vilka formuleras i samspel med andra. För denna aspekt av identitetsutvecklingen är kompisarna viktiga, liksom relationer till pojkar och familj. I dessa relationer benämner och bedömer flickorna sig själva och andra. För att få ett erkännande krävs det att man som ung flicka håller ordning på sig själv, speciellt på ett utseendemässigt och sexuellt plan.

För det andra kan man se identiteten i förhållande till kön. Berggren kommer fram till att flickor formar sin könsidentitet i förhållande till sin familj, där de vill vara ordentliga döttrar som hjälper till, men samtidigt inte fastna i en kvinnofälla. I förhållande till pojkar vill flickorna vara attraktiva, men inte sedda som sexualobjekt. Dessutom finns den biologiska synen på kroppen, att man ska föda barn, vilket ses som självklart.

För det tredje kan man se identiteten som ett sätt att se på sig själv i förhållande till klass. Även om man själv inte identifierar sig som arbetarklass finns hela tiden jämförelserna med dem som har det bättre ställt. För att kunna leva upp till deras standard är klädseln viktig. Utbildningen är en viktig klassmarkör och de flesta flickor från arbetarklassfamiljer väljer yrkesförberedande gymnasieprogram.

Samtliga av dessa tre aspekter på identiteten är förhandlingsbara, men de är beroende av att de som har makten att erkänna flickorna som värdiga gör det.

Självförtroende

Självförtroende kan definieras som en personlig uppfattning att man har ett värde, som visar sig i de attityder man har gentemot sig själv, att man känner att man är bra nog. Man respekterar sig själv och känner sig värdig. Man behöver inte känna sig bättre än andra, men definitivt inte sämre än andra. Lågt självförtroende betyder att personen inte har respekt för sig själv. Man har en dålig självbild och önskar att man var annorlunda. Graden av självförtroende kan påverka ens förhållande till andra människor (Rosenberg, 1965 i Hertfelt Wahn, 2007 s.3).

Självförtroendet börjar utvecklas på allvar i den tidiga skolåldern, när barn börjar jämföra sig med andra inom olika områden som hur duktiga de är i skolan och inom idrott, hur de ser ut och deras relationer till kompisar. Graden av självförtroende har mycket att göra med skillnaden mellan hur vi vill vara och hur vi faktiskt är, alltså mellan idealsjälvvet och det verkliga självvet (som vi själva upplever det). Är skillnaden mellan dessa liten leder det till ett gott självförtroende medan ett dåligt självförtroende utvecklas om skillnaden mellan hur vi är och hur vi vill vara är stor. Det är just hur vi vill vara som avgör om det vi faktiskt är bra på leder till ett bra självförtroende, om vi exempelvis är duktiga i skolan men dåliga på sport, och vi värderar att vara bra på sport högt kan det leda till ett dåligt självförtroende även om vi är bra på andra saker (Bee & Boyd, 2004).

En annan viktig faktor i hur självförtroendet utvecklas är om barnet känner stöd från viktiga personer omkring det, speciellt föräldrar och kompisar. Ett bra stöd från omgivningen kan leda till ett bra självförtroende även om vi inte lever upp till vårt idealsjälv, även om det inte räcker för alla med ett bra stöd. Något som verkligen kan leda till ett dåligt självförtroende är om både vi själva och vår omgivning tycker att vi ska leva upp till saker vi inte klarar (Bee & Boyd, 2004).

Hur självförtroendet förändras under tonåren är väldigt olika mellan olika personer. Generellt kan man säga att självförtroendet ofta blir lägre i den tidiga tonåren, för att sedan höjas under den senare delen av tonåren. Men det finns också en stor grupp som har högt självförtroende genom hela tonåren, liksom en mindre grupp som har dåligt självförtroende under hela tonårstiden. Att ha dåligt självförtroende i tonåren kan leda till depression (Bee & Boyd, 2004).

Ett bra självförtroende är väldigt viktigt för vårt välmående. Personer med ett högt självförtroende kan hantera social press bättre, har färre problem med sina närmaste, är nöjdare med sitt liv, lyckas bättre med vad man förestår sig och har lättare för att få ett bra kärleksförhållande. Ett dåligt självförtroende kan leda till ångest, sjukdomar, dåliga sociala relationer och att man presterar under sin förmåga överlag (Passer & Smith, 2001).

Skillnader mellan självbild, självförtroende och identitet

Begreppen självbild och självförtroende går mycket in i varandra, har man en positiv självbild så har man förmodligen också ett bra självförtroende. Självbilden är dock ett vidare begrepp. Självförtroendet är mer kopplat till prestationer, vad man tror sig klara av och huruvida man känner sig bra eller dålig i jämförelse med andra (Bee & Boyd, 2004). I självbilden inryms även alla våra personliga minnen, som visar vem man är, och inte minst ens sociala och kulturella identitet, t.ex. kön, ålder och etnicitet (Cullberg Weston, 2005).

Identiteten innebär dels hur vi klassificerar oss själva, men också hur vår omgivning klassificerar oss. Identiteten är något som förhandlas fram och måste godkännas av omgivningen för att kunna kallas identitet (Jenkins, 1996).

Både självbilden och självförtroendet kan påverkas av andras attityder gentemot oss och dessa två kan också påverka varandra. Får man exempelvis mycket negativ respons påverkar det självförtroendet, vilket leder till att man inte tror sig klara av en viss sak, vilket i sin tur påverkar självbilden, att man känner sig som en dålig människa. Att man har en negativ självbild, exempelvis genom att man tillhör en grupp som samhället ser ner på, kan påverka självförtroendet i negativ riktning, till exempel om den allmänna attityden i samhället är att tonåringar är dåliga mammor kan det minska tonårsmammors självförtroende som mammor.

Vår identitet påverkas också av hur omgivningen och samhället klassificerar oss, vilket fack vi stoppas in i beroende på vårt kön, vår etnicitet och vår sociala situation.

Alla dessa tre begrepp går alltså in i varandra mycket men likheten mellan dem är att alla begreppen är en blandning av intrapsykiska processer och samspelet med omgivningen.

Tidigare forskning

Jag har inte hittat någon tidigare forskning som direkt är inriktad på tonårsmammors självbeskrivningar och deras eventuella förändring. Däremot berör en del forskning dessa frågor indirekt. Socialt stöd från omgivningen i form av privat nätverk och/eller professionella är något som samtliga studier jag har valt att redovisa behandlat. Jag börjar med att redovisa två ganska omfattande studier från Sverige och fortsätter sedan med forskning från USA och Storbritannien som behandlar olika former av stöd för tonårsmammor samt hur denna grupp upplever sitt moderskap.

Elisabeth Hertfelt Wahns doktorsavhandling *Teenage childbearing in Sweden – Support from social network and midwife* (2007) behandlar svenska tonårsmammors erfarenheter och tankar om hur det är att bli mamma som tonåring, beskriver svenska barnmorskors erfarenheter av att möta tonårsmammor under graviditet och förlossning, jämför tonårsmammor med mammor som är 25-29 år inom områdena social bakgrund, hälsan under graviditeten och socialt stöd samt jämför tonårsmammor med eller utan depressiva symptom när det gäller socialt stöd, självförtroende och bakgrundsfaktorer.

Hertfelt Wahn fann att en del tonårsmammor var stolta över att vara mammor och såg moderskapet som något naturligt. De bar på en inre styrka och beslutsamhet och de ville bli betraktade som vuxna. Dessa tonårsmammor såg moderskapet som en stabiliserande faktor i sitt liv, de blev mer mogna och tog mer ansvar. Denna grupp av tonårsmammor klarade av sin roll som mamma bra, och de fick därför ett större självförtroende. De beskrev en förändring i relationer till vänner och levnadssätt men de upplevde dock inte detta som så svårt, eftersom de var så upptagna med sitt nya barn.

I Hertfelt Wahns studie kom även en annan grupp tonårsmammor fram. Dessa var oförberedda för moderskapet, hade svårt att anpassa sig till sin nya roll och ändrade inte sin livsstil under graviditeten, utan fortsatte med uteliv, rökning och alkoholkonsumtion. Dessa mammor hade ofta en komplex social situation, en ostabil relation med barnets pappa och dålig kontakt med sina egna föräldrar. Dessa tonårsmammor visste inte vad som väntade dem och behövde mycket stöd från professionella, i form av hjälp med sociala och praktiska problem.

När Hertfelt Wahn jämförde tonårsmammorna med mammor som var 25-29 år gamla blev resultatet att tonårsmammorna oftare kom från svåra familjesituationer, hade oftare misslyckats med skolan, hade dåligt självförtroende, fick mindre socialt stöd och var i högre grad deprimerade än de äldre mammorna. Tonårsmammorna var oftare ensamstående än mammorna i den äldre åldersgruppen och hade oftare föräldrar som var skilda, tonårsmammornas egna mammor var oftare själva tonåringar när de fick barn. 27 % av tonårsmammorna uppgav att graviditeten var planerad, att jämföra med 86 % av de äldre mammorna.

Tonårsmammorna uppgav att de hade upplevt negativa attityder från folk runt omkring dem. Barnmorskorna sade att tonårsmammornas nätverk ofta hörde av sig till dem och ställde frågor och gav synpunkter om tonårsmammorna, vilket aldrig brukade hända en vuxen kvinna.

Den enda skillnaden mellan tonårsmödrar med eller utan depressiva symptom var att många fler tonårsmödrar med dåligt självförtroende fick depressiva symptom än de med bra självförtroende.

Hur mycket socialt stöd tonårsmammorna upplevde sig få varierade mycket. 80 % av mammorna ansåg sig få ett bra socialt stöd. Om stödet de fick var irrelevant eller obefintligt upplevde mammorna sin graviditet och sitt moderskap som svårt. Vissa tonårsmammor var osäkra på sina egna behov och hade svårt att uttrycka dem men de ville ändå att folk runt

omkring dem skulle förstå dem och hjälpa dem. Tonårsmammorna tyckte att stödet från familj och vänner var viktigt, speciellt stödet från deras egna mamma. Många beskrev att vännerna försvann, vilket fick dem att känna sig utanför. Tonårsmammor fick signifikant mindre socialt stöd än de äldre mammorna. Det var en stor skillnad i stöd från nätverket när det gällde mammor med eller utan depressiva symptom. De med låg grad av stöd utifrån hade i högre grad depressiva symptom.

Huruvida pappan till barnet ansågs som en källa till stöd skilde sig mycket åt. Däremot var det många som var beroende av barnets pappa ekonomiskt. Det var också färre av tonårsmammorna som förväntade sig stöd från sitt barns pappa än av de äldre mammorna. Tonårsmammorna fick också mindre stöd än de äldre mammorna fick.

När det gällde stödet från barnmorskan upplevde de flesta att de fått ett bra stöd, som bättrat på deras självförtroende. Det var viktigt att barnmorskan tog tonårsmammorna på allvar, men samtidigt visade att hon brydde sig om dem.

Stiftelsen Kvinnoforum, som arbetar med att stödja utsatta grupper av kvinnor utförde år 2002 en undersökning, *Unga mammors röster – en intervjustudie med unga kvinnor som fått barn när de var 15-18 år i Stockholms län*, för att ta reda på hur unga mammor beskriver sina emotionella, praktiska och ekonomiska behov och resurser.

De unga mammornas boendesituationer såg väldigt olika ut. En tredjedel bodde ensamma med sina barn, en tredjedel bodde med sin partner och ytterligare en tredjedel bodde tillsammans med sina eller sin partners föräldrar. De som bodde ensamma med sina barn upplevde att de hade den svåraste ekonomiska situationen, och upplevde en stor brist på stöd från närstående och samhället.

De unga mammorna hade svårt att klara sin ekonomiska situation själva. En tredjedel hade klarat sig på sin mammapenning och partners lön, medan två tredjedelar behövt hjälp från socialtjänsten, de flesta under en längre tid. Hälften av mammorna har tagit upp sina studier, men en betydande andel anser att de inte har ekonomiska möjligheter att göra detta.

Hälften av mammorna hade inte deltagit i föräldrautbildning eller mammagrupp, två tredjedelar hade inte varit på öppna förskolan. De var främst de ensamstående mammorna som inte deltagit i sådana aktiviteter. Anledningen att inte delta var främst att de inte kände sig hemma med de äldre mammorna, som hade en annorlunda livssituation. De som uppskattade mammagrupperna hade antingen andra unga mammor i sin grupp, eller gick i grupper enbart för unga mammor.

De flesta mammorna ansåg att stödet de fått från ungdomsmottagning, MVC och BVC varit bra, däremot hade de som haft kontakt med socialtjänsten upplevt en negativ attityd.

På frågan om moderskapet blivit lättare eller svårare än vad de tänkt sig från början ansåg en tredjedel att de blivit svårare än de väntade sig. Av dessa var de flesta ensamstående. Resten tyckte att moderskapet blivit som de förväntat sig eller bättre. Hälften av mammorna ansåg sig ha en god hälsa, och lika många uppgav att de oftast var glada. Ensamstående mammor hade både en sämre hälsa och var mer nedstämda än de övriga mammorna, de skattar också sitt självförtroende lägre. Överlag är mammorna mer nöjda med sig själva som mammor än som individer.

De flesta mammorna upplever sig ha blivit negativt bemötta just för att de är unga mammor, antingen av anhöriga, främlingar eller professionella, men många har också fått mycket positiv respons för att de är unga mammor. Samtliga unga mammor upplever sitt moderskap som någonting positivt.

Studien visar också att samhällets stödinsatser är dåligt anpassade för unga mammor. Det kan vara en följd av att unga mammor besitter många av de egenskaper som anses ha låg status i vårt samhälle. De är kvinnor, unga, lågutbildade, fattiga och vårdar barn. De har en

brist på stöd från samhället, och risken är att de internaliserar den negativa bild samhället har av dem vilket leder till en negativ självbild och en svag tro på att de ska klara sin situation.

Parenting competence, social support and self-esteem in teen-mothers case managed by public health nurses är en amerikansk undersökning från 2001 av bland annat Marilyn M. Herrmann, som studerat hur kompetensen som förälder, självförtroende och socialt stöd förändras under de första 18 månaderna som ung mamma hos tjejer som fick stöd från en sjuksköterska, som bland annat gjorde hembesök.

Studien visar att många av tjejerna kom från mer eller mindre svåra familjeförhållanden. Hälften av tjejerna hade föräldrar som inte bodde ihop, och endast 20 % av tjejerna ansåg att deras föräldrahem var problemfria. Det vanligaste problemet som rapporterades var psykisk misshandel från en förälder.

När det gällde hur väl tjejerna klarade föräldrarollen för sina egna barn hade 20 % problem vid någon tidpunkt i studien, men det varierade vilken tidpunkt som tjejerna upplevde som svårast, några upplevde tiden efter förlossningen som den svåraste, medan vissa upplevde att det var värst när barnet var 6, 12 eller 18 månader. Bara en av tjejerna hade problem mer än en period under studiens gång. De allra flesta blev mer och mer säkra i sin modersroll ju längre tiden gick.

Studien fann också en mindre försämring av tjejernas självförtroende mellan barnets födelse och sex månader framåt. Denna minskning var störst för de tjejer som bodde själva med sitt barn.

När det gällde hur mycket socialt stöd tonårsmammorna fick blev det mindre ju äldre deras barn blev. Detta kan bli ett problem, eftersom ensamhet kan försvåra för mammorna att klara av sin föräldraroll.

Man kunde inte säga hur stor betydelsen var för tjejerna själva att de hade en regelbunden kontakt med en sjuksköterska som stöttade dem, men fler i denna grupp tog hand om sina barn bättre både på ett medicinskt och psykologiskt plan.

Lisa Bunting och Colette McAuley från Queens university i Belfast har gjort en studie som publicerades 2004 om hur stöd från familj, partner och vänner påverkar den tonåriga mamman; *Teenage pregnancy and motherhood: the contribution of support*.

Forskarna fann att stöd från sin egen familj, och speciellt sin egen mamma, är väldigt viktigt för tonårsmammor. Många av tonårsmammorna bodde kvar hos sin egen mamma, som hjälpte dem ekonomiskt och med barnpassning. Många tyckte också att det känslomässiga stöd de fick var värdefullt. Samtidigt var det en stor del av tonårsmammorna som hade konflikter med sin egen mamma och vissa mammor hade en tendens att ta över föräldraskapet från sin dotter.

När man jämförde tjejer som bodde med sina föräldrar med de som bodde med sin partner var det fler av de som bodde hos sina föräldrar som slutförde skolan och fick jobb. De som bodde med sin partner hade det också sämre ekonomiskt sett. Däremot ökade tonårsmammornas självförtroende och risken för depression minskade när de hade en partner som stöttade dem. Samtidigt finns det partners som istället stressar sin flickvän och får dem att må sämre, till exempel i våldsrelationer. I studien som redovisas var det bara 17% av tjejerna som fortfarande hade en relation till barnets pappa ungefär ett år efter barnets födelse.

Redan när de blev gravida var det många av tonårsmammorna som inte diskuterade graviditeten med sin partner, 30% gjorde det inte. Av de tjejer som hade diskuterat sin graviditet med sin partner var det bara en minoritet som ansåg att partnern var det största stödet för dem. Forskarna drog slutsatsen att partnerns inställning inte verkade spela någon avgörande roll i beslutet att behålla barnet och många räknade inte med pappans stöd.

Många tonårsmammor hade många vänner och de spelade en viktig roll som sällskap, känslomässigt stöd, rådgivare och för att ge positiv feedback.

När tonårsmammorna fick frågan om hur deras situation kunde förbättras ansåg 35% att de ville ha mer stöd från familj och vänner, 30% att de skulle vilja förbättra sin ekonomi och 20% ville ha bättre möjligheter till barnpassning.

Hila J. Spear har gjort en kvalitativ studie, *A follow-up case study on teenage pregnancy: "Havin' a baby isn't a nightmare, but it's really hard"* (2004). Hon har intervjuat två tjejer som blev mammor som tonåringar och hade barn som var 1 ½ år. Tonårsmammorna var i huvudsak nöjda med sina liv som mammor. Tjejerna ansåg dock att moderskapet också var mycket svårt. De ansåg sig före förlossningen ha haft en romantiserad bild av hur det skulle vara att vara mamma men verkligheten blev annorlunda. Tjejerna kände sig utanför, längtade efter vänner och uteliv och hade gärna velat vara unga ett tag till. Tonårsmammorna fick mycket stöd från sina egna föräldrar och bar på ett hopp om ett bättre liv för sig och sina barn och var fast beslutna att bli bra mammor.

Ank de Jonge har gjort en studie i Edinburgh där hon intervjuat 17 tonårsmammor som nu hade barn mellan 5-8 år; *Support for teenage mothers: a qualitative study into the views of women about the support they received as teenage mothers* (2001).

Studien behandlar inledningsvis tonårsmammornas anledningar till att bli mammor tidigt. Några av tjejerna ansåg att de inte hade några andra direkta möjligheter i livet än att bli mammor. Fick de barn skulle de slippa tänka på utbildningar och jobb, som ändå verkade omöjligt att få. Ingen angav det faktum att deras egen mamma eller deras vänner hade fått barn tidigt som en anledning att de själva fick det.

När barnet hade kommit var det många av tjejerna som hade svårt att klara sig ekonomiskt, endast två hade en partner som kunde försörja dem. De ansåg sig fångna i hemmet och önskade att de hunnit "leva" lite mer innan de fick barn. Fyra av tjejerna utvecklade en depression efter de fått barn. Ingen hade fått hjälp för detta. En anledning kan ha varit att tonårsmammorna kände att de hade ögonen på sig och att samhället skulle ta deras barn om de inte verkade klara av situationen själva.

De flesta tjejerna upplevde att de fått mycket lite information om de stöd de hade rätt till. Väldigt få hade fått information om eller deltagit i en stödgrupp för unga mammor.

När det gällde tjejernas attityder till stödgrupper för tonårsmammor tyckte fyra stycken att de kände sig mer utanför om det var en grupp endast för tonårsmammor. De tyckte istället att man skulle ha med tjejer upp till den tidiga tjugooårsåldern och kalla det en grupp för unga mammor. Alla andra tyckte att grupper för tonårsmammor var en bra ide, dels för att de skulle få några att identifiera sig med, kunna stötta varandra och helt enkelt få en möjlighet att komma hemifrån. Bara en av tjejerna hade gått i en vanlig mammagrupp, de andra ville inte gå med äldre mammor som hade en annan levnadssituation. Tonårsmammorna tyckte att det skulle vara bra om en professionell ledde gruppen, och att de fått personlig information om gruppen på förhand.

Resultat och analys

Jag har valt att redovisa mina resultat i rubriker som knyter an till frågeställningarna. Jag börjar varje avsnitt med att först beskriva de svar mina intervjupersoner gett på mina frågor, och sedan analyserar jag dessa med hjälp av valda teorier och jämför mina resultat med tidigare forskning. Detta för att förankra mina resultat men även för att visa på en mångfald och variation.

Presentation av intervjupersonerna

Samtliga tjejer gick på gymnasiet när de blev gravida. Två gick samhällsprogrammet, sex gick yrkesförberedande program, oftast barn och fritid, och två gick individuella programmet.

De allra flesta av tjejerna uppgav att de innan graviditeten hade många vänner och att umgås med dem var ett stort intresse. Flera var också intresserade av fester, träning, dans och musik. En tjej uppgav sina djur som sitt stora intresse. Några av tjejerna såg sig som hemmatjejer, som inte var så intresserade av fest och uteliv, utan gärna stannade hemma och läste eller umgicks med familjen.

Samtliga hade varit tillsammans med barnets pappa en kortare eller längre period innan de blev gravida, mellan ett par månader till ett och ett halvt år.

Malin är 17 år och har en dotter på 5 månader. Hon bor med sin sambo, som är 20 år, och deras dotter i en egen lägenhet. Malin är mammaledig.

Johanna är 20 år och har två barn på 2 och 1 år. Hon bor med sin sambo och sina barn. Johanna är mammaledig.

Caroline är 18 år och har en dotter på 5 månader. Hon är ensamstående och bor hemma hos sin mamma, men har en lägenhet på gång. Caroline är mammaledig.

Josefine är 18 år och har en dotter på 5 månader. Hon bor med barnets pappa och är mammaledig.

Linda är 19 år och har en son på 6 månader. Hon är ensamstående och bor i en lägenhet tillsammans med sin son. Linda är mammaledig.

Sofia är 19 år och har en son på 2 år. Hon bor tillsammans med sin pojkvän och pluggar sista terminen på gymnasiet.

Emilia är 19 år och har en dotter på 2 ½ år. Hon bor med sin sambo (som inte är barnets pappa). Emilia är mammaledig.

Moa är 19 år och har en dotter på 1 år. Hon är gift och bor med sin man i en lägenhet. Moa är mammaledig.

Jessica är 29 år och har tre barn på 10, 7 och 1 ½ år. Hon är gift med pappan till det yngsta barnet. Hennes två äldre barn bor hos sin pappa och är hos Jessica varannan helg och på loven. Jessica är studerande.

Karin är 21 år och har två barn på 4 och 1 år. Hon är ensamstående med sina barn och bor i en egen lägenhet. Karin är mammaledig.

Före graviditeten – självbild och framtidsplaner

Hur tjejerna beskrev sig själva innan graviditeten skilde sig mycket åt. Det fanns många som såg positivt på sig själva, och uppgav att de i huvudsak mårde bra. Här spelar förmodligen vännerna en stor roll, eftersom de som hade många vänner uppgav en mer positiv syn på sig själva än de som hade få.

Jessica berättar:

”Jag var öppen och spontan... en som hängde med gänget liksom... lite av en clown kan man också säga! Hihi. Jag var den som liksom tog initiativen när vi skulle göra något!”

Men det finns också de av tjejerna som hade en negativ syn på sig själva. Johanna beskrev sig som självmordsbenägen och Emilia låg på sjukhus efter en överdos av tabletter när hon fick veta att hon var gravid. Emilia, liksom Sofia, uppgav dessutom att hon blivit mobbad i skolan.

Emilia berättar:

”Jag var väldigt utstött, blev utsatt för både mobbing och misshandel. Jag var väldigt deprimerad, lider av bl.a. borderline. Jag fick veta att jag var gravid samtidigt som jag låg på sjukhus efter en överdos av tabletter. Min graviditet var min räddning och idag kämpar jag för fullt så att jag en dag ska må helt bra.”

Flera av tjejerna hade planerat att plugga vidare efter gymnasiet, arbeta, resa eller jobba utomlands. En del trodde att de skulle få barn inom den närmaste tioårsperioden, men kanske inte så snart. De allra flesta verkade ha en positiv framtidssyn. Två av tjejerna uppgav att de inte hade några direkta framtidsplaner.

Moa berättar om sin framtidssyn:

”Jag trodde att jag skulle fått jobb, gifta mig och ha minst ett barn och bo i hus.”

Emilia hade däremot en mycket negativ framtidssyn:

”Jag trodde att jag skulle vara ensam, inte ha några vänner och alltid vara rädd för förändringar.”

Analys

Vännerna kan enligt Cullberg Weston (2005) ses som självobjekt som tjejerna speglar sig i. De som får mycket positiv respons från sin omgivning kommer också se sig själva på ett mer positivt sätt, vilket visas i tjejernas självbeskrivningar. Även för de tjejer som beskriver sig själva negativt kan man se omgivningens betydelse för självbildens utveckling. Har tjejerna fått negativ respons leder detta till en negativ självbild (Cullberg Weston, 2005). Mark (1998) menar att den främsta faktorn som styr vår självbild är våra erfarenheter, följaktligen hade de tjejer som blivit mobbade en negativ självbild.

När det gäller tjejernas framtidssyn fick de Jonge (2001) i sin studie resultat som pekade på att tonåringar kunde välja att bli mammor för att de inte kände att de hade några andra framtidsmöjligheter. Det var ingen av mina intervjupersoner som utifrån de svar de gav pekade på några sådana tendenser, även om det är möjligt att någon kan ha tänkt så före graviditeten.

Omgivningens reaktioner och stöd under graviditeten

Ingen av tjejerna hade planerat att bli gravid. Hälften av tjejerna använde aldrig eller sällan preventivmedel. Av dem som använde preventivmedel var p-piller vanligast. Bara en av de tjejerna uppgav att hon hade slarvat lite med p-pillrena.

Många tjejer använder ordet chock när de skall beskriva hur de först reagerade på graviditetsbeskedet. För de flesta övergick denna chock i glädje direkt efter beskedet. För andra var den första reaktionen övervägande negativ.

Alla tjejer berättade för sin partner att de var gravida och diskuterade graviditeten, nästan alltid så snart de fått veta det själva. Att nästan alla av mina intervjupersoner gjorde så berodde på att de hade varit tillsammans med sin partner ett tag och att de ville diskutera hur de skulle göra med graviditeten.

Partnerns reaktion skilde sig mycket åt. Fem blivande fäder var från början positiva till att behålla barnet, av dem uppgav två tjejer att de redan före graviditeten pratat om att om de skulle bli gravida så skulle de behålla barnet. Ytterligare en var chockad i början men blev positivt inställd efter ett tag. De flesta upplevde sin partner som ett stort stöd under graviditeten.

Karin berättar:

"Han sa inte så mycket...men sedan blev även han glad."

Fyra tjejer fick initialt övervägande negativa reaktioner från sin pojkvän. Av dem uppgav två stycken att partnern blev arg, i ett fall till och med hotfull. Men i hälften av dessa fall blev partnern som från början varit negativt inställd positivt inställd en bit in i graviditeten.

Emilia berättar:

"Killen fick panik och började hota mig, han ville absolut inte ha barn, han trodde att hans liv skulle bli förstört med mera. (...) Han lämnade mig direkt och hotade att misshandla mig så att jag skulle få missfall. Idag älskar han sin dotter."

De allra flesta av tjejerna berättade tidigt för sin omgivning att de var gravida, direkt eller efter några dagar. De flesta pratade med någon/några kompisar först, men berättade det snart även för sina föräldrar. Anledningen till att tjejerna berättade för sin omgivning så snart var att de ville ha råd och stöd.

Två tjejer väntade dock några månader med att berätta för sin familj att de var gravida.

De flesta av tjejerna bestämde sig nästan direkt för att behålla barnet, några var mer ambivalenta och det tog några veckor för dem att bestämma sig. Det var de tjejer där föräldrarna varit mest negativa till graviditeten som tog längst tid på sig att bestämma sig för att behålla barnet, och två av de tjejerna bokade också in en tid för abort. Sammanlagt sex av tjejerna blev uppmanade att göra abort, främst av sina föräldrar men även av vänner. Inte någon av tjejerna blev övertalad att behålla barnet.

Emilia berättar:

"I familjen sa de väl att jag var för ung och att jag borde tänka på mig och min framtid. Men så fort jag sade att jag hade bestämt mig så var alla på min sida. Många på internet försökte däremot tala om för mig hur misslyckad jag var och att jag borde göra världen en tjänst genom att göra abort."

Linda berättar:

”Jag hade redan innan det att jag fick reda på att jag var gravid bestämt att jag aldrig mer kommer att göra en abort så det var inget alternativ. Min mamma och pappa försökte övertala mig att göra abort, men de lyckades ju inte.”

Tjejernas vänner var ofta positivt inställda till graviditetsbeskedet och tyckte att det skulle bli spännande. Flera tjejer berättar dock att många vänner försvann under graviditeten..

Föräldrarna såg ofta mer problem, och påtalade sånt som att tjejerna var för unga och undrade hur ekonomin och framtiden skulle bli. De allra flesta tjejerna fick dock stöd från sina och ibland pojkvännens föräldrar under graviditeten, då den första chocken hade lagt sig.

Den yrkesgrupp som alla tjejerna kom i kontakt med var barnmorskor på mödravården. En del av tjejerna kom även i kontakt med läkare under graviditeten. Ingen av tjejerna hade kontakt med någon kurator under sin graviditet, vilket man har möjlighet till om man är osäker på om man vill behålla barnet eller har andra funderingar.

Nästan alla upplever att de blivit bra bemötta av sin barnmorska på mödravårdcentralen. De har dock inte fått något extra stöd för att de har varit unga, men upplever att de har blivit bemötta som vem som helst som ska ha barn. Vissa upplevde sin barnmorska som ett stort stöd som de kunde prata med om allt. Några fick när de just vänt sig till mödravården frågan om de skulle behålla barnet, men ingen uppfattade att barnmorskan tyckte att de skulle göra abort, utan det var en fråga bland alla andra.

Den enda som upplever sig ha blivit negativt bemött av sin barnmorska är Caroline:

”I början behandlade hon mig verkligen som en idiot, förklarade allt i minsta detalj och sa de mest uppenbara sakerna. Men efterhand när hon förstod att jag visste vad jag gav mig in på och inte minst visste en hel del om både graviditeter och barn så lugnade hon ner sig och behandlade mig som vem som helst. Andra läkare och liknande jag träffade på gjorde inte någon skillnad alls, jag var precis som vilken annan gravid som helst för dem.”

Många av tjejerna uppger att de har fått negativa reaktioner från främlingar under graviditeten, då främst i form av blickar och viskningar bakom ryggen. Två av tjejerna har fått negativa reaktioner från främlingar på internet. Några av tjejerna upplever inte att de fått några direkta reaktioner från främlingar alls.

Josefine berättar:

”Ja, många tittade konstigt på mig och man kunde se att de pratade om mig och att de tyckte att jag var väldigt ung för att få barn.”

Åtta tjejer beskrev att de inte brydde sig om de negativa reaktionerna de fick från omgivningen, men att de blev glada och stärkta av de positiva. Många tjejer verkar ha förväntat sig negativa reaktioner, och därför stålsatt sig för att inte ta åt sig. Dock har de flesta tjejerna inte heller fått så mycket negativa reaktioner, de positiva har övervägt.

Sofia berättar:

”De negativa reaktionerna hade ingen påverkan alls, men de positiva gjorde att jag kände att jag klarar av det här. Hade inga stora tvivel men folk omkring sa att det var strongt gjort att skaffa barn så tidigt och allt sånt.”

Men två av tjejerna tog däremot åt sig av de negativa kommentarerna och mådde dåligt av dem.

Caroline berättar:

"I början tog jag åt mig en hel del, plötsligt fick alla tycka och tänka och säga precis vad de ville om en sak som inte handlade om de själva ens. Jag var rätt nere, eller snarare väldigt nere den första delen av graviditeten. Men så fort min mamma började stötta mig mådde jag bättre, hon har verkligen funnits där för mig när jag behövt det som mest."

Analys

När det gäller huruvida tjejerna diskuterat sin graviditet med sin partner skiljer sig mina resultat från Bunting & McAuleys (2004). I deras studie var det 30% av tonårsmammorna som inte hade diskuterat sin graviditet med sin partner. Eftersom det inte framgår av Bunting & McAuleys studie huruvida de tjejerna var tillsammans med barnets pappa, vilket alla mina intervjupersoner var, kan skillnaden ligga i detta, barnafadern var kanske inte någon signifikant andre (en viktig person) för de mammorna. (Mead, 1976).

Bunting & McAuley (2004) fick i sin studie också resultat som pekade på att tonårstjejernas beslut att behålla sitt barn inte var beroende av partnerns inställning och tjejerna valde att föda sitt barn även om de visste att de skulle få ta hand om det själva. Mina resultat pekar i samma riktning eftersom ingen av tjejerna uppger partnerns negativa reaktion som en anledning att överväga abort.

Omgivningens inställning verkar dock ha betydelse när det gäller beslutet att behålla barnet, men det verkar som att föräldrarnas inställning är viktigare än partnerns för hur tjejerna väljer. Detta kan bero på att föräldrarna för tonårstjejerna fortfarande är de viktigaste signifikanta andra, det vill säga de som främst skapar vår bild av oss själva (Mead, 1976). Om föräldrarna har bilden av att döttrarna inte skulle klara av att vara mammor så tror de lättare på detta än om det är någon annan som har samma åsikter. Man kan även anta att föräldrarna i förhållande till dessa tjejer i mycket representerar samhällets normsystem, den generaliserade andre, som talar om för oss hur vi ska leva (Mead, 1976).

Hur omgivningen i form av familj och vänner reagerade på graviditetsbeskedet kan vara en faktor för hur tjejerna såg på sin graviditet, eftersom man vill att omgivningen ska godkänna den nya identiteten (Jenkins, 1996). Vännernas positiva inställning ses som en styrka av många av tjejerna. Flera av dem berättar dock att många vänner försvann under graviditeten, vilket även Hertfelt Wahn (2007) pekar på. Att de allra flesta tjejerna fick stöd både från sina och ibland pojkvännens föräldrar under graviditeten, var förmodligen mycket viktigt. Hertfelt Wahn (2007) och Bunting & McAuley (2004) pekar på att stöd från sin egen mamma är speciellt viktigt för tonårsmammor.

Nästan samtliga tjejer blev bra bemötta på mödravårdcentralen. Stiftelsen Kvinnoforums (2002) studie visar också att tonårsmammor allra oftast blir bra bemötta där. Skeggs (1997) skriver om respektabilitet och att unga arbetarklasskvinnor vill att medelklassen ska se dem som respektabla. Jag tror att det är viktigt för tjejerna att de kände sig respekterade av sin barnmorska (som kan ses som en representant för medelklassen). Att bli behandlad som vem som helst är ett tecken på att de är lika respektabla som någon annan, trots att de är unga blivande mammor. Detta kan vara orsaken till att många i Hertfelt Wahns (2007) studie, där de allra flesta blivit positivt bemötta av sin barnmorska, också menade att barnmorskan bättrade på deras självförtroende.

Berggren (2001) pekar på att det är viktigt för skapandet av en identitet att den identitet man har valt blir erkänd av omgivningen. Tjejerna ville att omgivningen skulle erkänna dem i sin nya identitet som blivande mammor. Alla tjejer har i huvudsak blivit bekräftade i sin nya identitet från sina signifikanta andra, det vill säga de mest betydelsefulla personerna i deras

närhet. Det är just deras inställning som formar ens självbild mest (Mead, 1976). Att de signifikanta andra har varit positivt inställda till tjejernas moderskap underlättade säkerligen för dem att inte ta åt sig av det negativa de fick höra.

Stöd, identifikationsobjekt och omgivningens attityder till moderskapet

Sju av tjejerna fick ett bra stöd av barnets pappa när barnet var litet, han hjälpte till och gick upp på nätterna bland annat. Linda upplever att hon inte fick så mycket stöd av barnets pappa även om de bodde ihop, han antog att allt var Lindas jobb. Caroline och Emilia var inte tillsammans med barnets pappa när barnet föddes. Emilias dotters pappa träffade sin dotter först när hon var 2,5 mån och krävde faderskapstest, vilket visade att han var pappan. Carolines före detta pojkvän har aldrig träffat deras dotter.

De flesta av tjejerna upplever inte att de fått något speciellt stöd på BVC, det har varit de vanliga kontrollerna och man har kunnat fråga om råd, men mer har det inte varit. Några av tjejerna påpekar att de inte behövt någon hjälp, eller att de har velat klara sig själva. Josefine menar dock att hon hade velat ha mer stöd. Den enda som har fått mycket stöd är Johanna, hon har varit med i en spädbarnsgrupp som hjälpte till med anknytningen mellan mor och barn.

Åtta av tjejerna upplever att de har fått ett jättebra stöd från sitt privata nätverk, främst av sina och/eller pojkvännens föräldrar, men även av syskon och vänner. Tjejerna har kunnat fråga om råd och ofta fått barnvakt om de velat göra något utan sina barn. Två av tjejerna har dock inte fått så mycket stöd från sitt privata nätverk.

Karin berättar:

”Nja...mamma bor lite längre bort...pappa hjälpte till väldigt mycket ekonomiskt...men barnvakt och så har jag aldrig haft, inte till något av barnen.”

Linda är den enda som inte upplever sig ha fått stöd från sina anhöriga:

”Nej, faktiskt inte. Det var ingen som riktigt ställde upp på det viset jag behövde.”

Samtliga tjejer har/hade någon form av kontakt med andra unga mammor, under graviditeten och när barnet var fött. Fyra stycken berättar att de kommit i kontakt med andra unga mammor på internetforum, men inte träffats i verkligheten. Sex stycken träffar andra unga mammor ibland. Två stycken av dem går i grupper för unga mammor. Det verkar dock som att den typen av grupper mest finns i storstadsområdena. Det är därför mycket upp till tjejerna själva att finna andra unga mammor att utbyta erfarenheter med.

Fyra av tjejerna har inte haft någon kontakt med ”äldre” mammor alls, förutom ibland på internet.

Tre av tjejerna har eller har haft kontakt med äldre mammor, men har inte tyckt att de haft något gemensamt med dem eller att de har blivit negativt bemötta.

Josefine berättar:

”Ja, jag har kontakt med äldre mammor och de kan ibland se ner på mig lite, för att jag är så ung och de tror att de kan mer. Men jag tycker inte att jag är sämre för att jag är yngre.

Lisa: Hur visar de det i så fall?

De ska ge mig råd så som de tycker att jag ska göra.”

Tre av tjejerna har eller har haft kontakt med äldre mammor och tycker bara att de har blivit positivt bemötta och blivit behandlade som en i gänget.

Moa berättar:

”Ja, det hade man, de var jättetrevliga, inte alls emot att jag är ung mamma. Såg mig precis som dem, är man förstagångsmamma är man osäker oavsett ålder.”

Tre av tjejerna upplever att de har fått negativ respons från omgivningen gällande moderskapet, från folk de kände och/eller från främlingar. Omgivningen tvivlade på att tjejerna skulle klara av sin modersroll, och trodde att de skulle få sin framtid förstörd.

Caroline berättar:

”Jag fick uppfattningen om att många såg mig som ”misslyckad”. Många trodde nog inte heller att jag skulle klara av det, att jag skulle behöva ge upp mina drömmar o.s.v.

Jessica upplever inte att hon har fått några speciellt negativa reaktioner, men hon tyckte att det var jobbigt att folk pratade om henne och ställde nyfikna frågor. Linda upplever inte att hon har fått några speciella reaktioner alls.

De fem övriga tjejerna upplever att de har fått positiv respons från omgivningen.

Sofia berättar:

”Jag upplevde det bra, ingen som sagt något som jag har hört om i alla fall. Tror bara att det har varit positiva saker.”

De flesta tjejer anser att de inte påverkas av omgivningens attityder, varken positiva eller negativa. De två tjejer som har fått mest negativ respons har däremot mått dåligt över detta.

Emilia berättar hur hon påverkades av omgivningens attityder:

”Lite. Ibland kände jag mig som världens sämsta mamma, som att jag hade varit bättre om jag varit äldre. Men nu vet jag ju att det är individuellt, alla är olika.

Jessica var rädd för att omgivningen skulle tycka att hon var en dålig mamma och ringa socialen, en rädsla som kom ifrån att hon själv blivit omhändertagen av socialen när hon var liten. Därför försökte hon vara en så perfekt mamma som möjligt så att ingen skulle ha något att klaga på.

Den roll tjejerna tillskriver omgivningen angående hur de ser på sig själva varierar mycket. Några av tjejerna tycker inte att omgivningen har haft någon roll alls i hur de ser på sig själva, och betonar att de försöker att inte bry sig om vad omgivningen tycker. Några menar att omgivningen kan ha haft en viss roll i deras självbild, men att det främst är upp till dem själva hur de ska se på sig själva. Ytterligare några anser att omgivningen har en stor betydelse för hur de ser på sig själva idag.

Emilia beskriver:

”En ganska viktig roll, i alla fall vad gäller min roll som mamma. Jag har fått peppningar och komplimanger vilket har gjort mig starkare. Utan det hade jag gått ner mig totalt.”

Analys

Hertfelt Wahn (2007) visar att tonårsmammor får mindre stöd av sin partner än vad vuxna mammor får, samtidigt förväntar de sig också mindre stöd. De i min undersökning som inte

fått något stöd alls från barnets pappa verkar inte heller ha förväntat sig något sådant. Att de flesta tjejerna har ansett att de fått ett bra stöd av sin partner kan bero på att de fått det, men även att de inte har förväntat sig så mycket stöd från dem.

van Cleve m.fl. (2001) visar i sin undersökning på en tendens att tonårsmammor som fått regelbundet stöd från sköterskor tog hand om sina barn bättre både mentalt och fysiskt, detta kan vara en anledning att se över vilket stöd tonårsmammorna får på BVC. Dock upplever många av mina intervjupersoner att de inte behövt mer stöd från BVC än vad de fått och då måste man nöja sig med det.

Enligt Hertfelt Wahns (2007) studie ansåg sig 80 % av tonårsmammorna fått ett bra socialt stöd från sitt privata nätverk. Tonårsmammor fick dock signifikant mindre socialt stöd än de äldre mammorna. En svårighet var att vissa tonårsmammor var osäkra på sina egna behov och hade svårt att uttrycka dem men de ville ändå att folk runt omkring dem skulle förstå deras behov och hjälpa dem. Tonårsmammorna i Hertfelt Wahns studie tyckte att stödet från familj och vänner var viktigt, speciellt stödet från deras egen mamma. Bunting & McAuley (2004) pekar också på att stödet från de egna mammorna är viktigt för tonårsmammorna, och då främst det känslomässiga stödet. Även om de flesta av mina intervjupersoner inte pratar om sin egen mamma som deras största stöd är det ändå uppenbart att familjens och vännernas stöd är viktigt för dem. Det viktigaste stödet är för flertalet av tjejerna deras partner. Detta kan bero på att de flesta i min studie bor tillsammans med sin partner och inte hos sina mammor. Bunting & McAuley (2004) visade att 35% av tonårsmammorna i deras studie ville ha mer stöd från familj och vänner och 20% ville ha bättre möjligheter till barnpassning. Även min studie visar att vissa av tjejerna skulle vilja ha ett större stöd från familj och vänner.

Van Cleve m.fl. (2001) visar att storleken på det sociala stöd tonårsmammorna fick blev mindre ju äldre deras barn blev. Jag kan dock inte se några sådana generella tendenser i mitt material, snarare har de tjejer som har äldre barn lättare att lämna bort dem till en barnvakt.

Att ha någon att identifiera sig med som tonårsmamma är viktigt enligt de Jonges studie (2001). Samtliga tjejer har skapat kontakt med andra unga mammor, vilket kan vara ett tecken på betydelsen av likhet för att skapa en egen identitet, vilket Jenkins (1996) tar upp. Enligt Jenkins (1996) är även graden av skillnad mellan oss och andra människor något som påverkar vår identitetsutveckling. Här är det intressant att studera tonårsmammornas förhållanden till mammor som är äldre än dem, en grupp som både har likheter och skillnader med tonårsmammorna. För tonårsmammorna kan det vara viktigt att de äldre mammorna godkänner dem som en del i deras kollektiv som "riktiga mammor". Både Stiftelsen Kvinnoforum (2002) samt de Jonge (2001) fann att tonårsmammor ibland drog sig för att ha kontakt med äldre mammor, bland annat i mammagrupper eftersom de ansåg sig ha för olika livssituationer. Jag fann liknande tendenser i mina intervjupersoners berättelser. Många har inte haft kontakt med äldre mammor och vissa av dem som haft det har ansett att de varit för olika eller att de blivit negativt bemötta.

Enligt Jenkins (1996) kan vi inte bara ta en identitet, utan omgivningen måste godkänna den, men har också möjlighet att stämpla identiteten som avvikande. Denna stämpling har några av tjejerna råkat ut för. De har fått negativa reaktioner på sitt moderskap och dessa reaktioner har hos två av tjejerna fått dem att se negativt på sig själva som mammor.

Enligt både Cullberg Weston (2005), Mark (1998) och Mead (1976) har omgivningen alltid en del i hur vi ser på oss själva. Mead i Hwang & Nilsson (1995) menar dock att I och Me har olika uppgifter när det gäller att skapa självbilden. Me står för andras attityder som individen övertagit genom rolltagande och i samspelet med andra. För Me är omgivningen viktigt. I är inte beroende av andras synpunkter, utan står för frihet och initiativ och utgör en grund för att individen ska kunna skapa sin egen jaguppfattning. Detta visar att även om vi blir påverkade av andras attityder har vi alltid en frihet att själva välja hur vi ser på oss själva, vilket tjejerna själva anser. De tjejer som blivit negativt bemötta har valt att istället fokusera

på den positiva respons de fått. Tonårsmammorna som inte har fått någon negativ respons har haft det enklare, i och med att de bara har behövt ta in positiva reaktioner från omgivningen, vilket säkert påverkat deras självbild i en positiv riktning.

Självförtroendet, kroppen och deras förändring

Hälften av tjejerna uppgav att de hade ett bra självförtroende innan graviditeten, medan hälften uppgav att de hade ett dåligt självförtroende. De som beskrev sig själva i mer positiva ordalag hade ett bättre självförtroende än de som beskrev sig i negativa ordalag. De som hade ett bra självförtroende uppgav ofta vännerna eller pojkvännen som en del i detta. De kände sig omtäckta och att de dög som de var.

Caroline beskriver sitt självförtroende innan graviditeten:

”Helt okej, jag hade rätt bra självförtroende. Men mer för den jag var än mitt utseende.”

Linda uppger istället att hennes pojkvän var en orsak till hennes dåliga självförtroende:

”Förut hade jag inte sådär jättebra självförtroende eftersom sonens far hade tryckt ner mig under vårt förhållande så jag mådde väldigt dåligt.”

De allra flesta av tjejerna beskriver sitt självförtroende som bättre eller mycket bättre nu än innan de fick barn. Vad det beror på vet de inte riktigt.

Det fanns en viss koppling mellan hur bra självförtroende tjejerna hade och hur de såg på sin kropp, nästan alla som uppgav att de hade ett dåligt självförtroende innan graviditeten var då även missnöjda med sitt utseende. Dock var det två av de som uppgav att de hade ett bra självförtroende som ändå var missnöjda med sitt utseende. Endast tre av tjejerna var nöjda med sina kroppar innan de blev gravida. Det tjejerna var missnöjda med i sitt utseende var främst vikten, antingen kände de sig för tjocka eller för smala.

Sofia beskriver sin syn på sin kropp såhär:

”Jag vet inte, varken bu eller bä. Trivdes med den så länge jag spelade fotboll men sedan slutade jag och då gick det neråt.”

Malin hade en i huvudsak negativ kroppsbild som dock förbättrades lite när hon träffade sin pojkvän:

”Jag har för det mesta tyckt att jag var tjock och ful. Det blev en aning bättre då jag träffade min sambo eftersom han ofta berättade hur snygg och underbar han tyckte att jag var.”

Hälften av tjejerna upplever att de är mer nöjda med sin kropp nu än innan de fått barn. Vissa har gått upp lite i vikt och är nöjda med det eftersom de ansåg sig vara för smala innan, en annan har gått ner i vikt och är nöjd med det. Tjejerna beskriver att graviditeten gett dem lite små skavanker som bristningar, men de ser det som något fint eftersom det är ett bevis på att de burit ett barn. Några påpekar att de får komplimanger från sin partner vilket bättrar på deras självförtroende när det gäller kroppen.

Malin berättar hur hon ser på sin kropp nu:

”Jag är fortfarande inte helt nöjd men trivs klart bättre sen efter graviditeten. Stör mig inte alls på mina bristningar och min hud. Jag har däremot blivit mer peppad att leva ett hälsosammare liv vilket har bidragit till att jag är smalare nu än innan graviditeten.”

Två av tjejerna tycker inte att de ser på sin kropp på något annorlunda sätt än innan de var gravida.

Tre av tjejerna är mer missnöjda med sin kropp nu än innan graviditeten, vilket påverkar deras självförtroende negativt. Två av dem vill gå ner i vikt, två är missnöjda med sina bröst. Josefine berättar att hon vill operera bröstet, men hennes pojkvän vill inte det, utan tycker att hon är fin som hon är.

Analys

Bra självförtroende kommer av att en persons verkliga själv ligger nära sitt idealsjälv (Bee & Boyd, 2004). Förmodligen var detta fallet för de tjejer som uppger att de hade ett bra självförtroende innan de blev gravida.

Tjejerna själva har svårt att förklara varför deras självförtroende generellt har blivit bättre. Dels kan skillnaderna förklaras av att de flesta enligt Bee & Boyd (2004) får ett bättre självförtroende i den sena tonåren än de haft i den tidiga tonåren. Skillnaden kan också bero på att moderskapet medfört att tjejerna känner ett större värde, vilket är viktigt för självförtroendet (Rosenberg, 1965 i Hertfelt Wahn, 2007).

Ökningen i självförtroendet kan också handla om att tjejerna lever bättre upp till sitt idealsjälv nu. Tjejerna tyckte tidigare inte att de kunde leva upp till kraven de ställde på sig själva. Numera är deras idealsjälv att vara bra mammor, vilket nästan alla tycker att de är.

Tjejernas syn på sitt utseende och dess förändring är också viktigt att analysera. Enligt Berggren (2001) är utseendet viktigt för tonårstjejer eftersom det hjälper dem att få ett erkännande av omgivningen. Att känna sig attraktiva i förhållande till killar ger dem bekräftelse på deras kvinnliga identitet. Enligt Cullberg Weston (2005) har media en stor del i skapandet av vår tids skönhetsideal. Eftersom det skönhetsideal tonåringar matas med kan vara svårt att leva upp till, är det inte så konstigt att de flesta av tjejerna var missnöjda med sitt utseende innan de blev gravida. De tjejer som var nöjda med sitt utseende har förmodligen fått det erkännande från omgivningen när det gäller sitt utseende i enlighet med hur Berggren (2001) beskriver.

Att tjejerna får komplimanger från sina partners har säkert en stor betydelse för deras kroppsuppfattning, eftersom att vara attraktiv i killars ögon är viktigt för den kvinnliga identiteten (Berggren, 2001). Ens egen partner är också en viktig signifikant andre (Mead, 1976), vilket gör hans åsikt extra viktig. Detta kan vara en anledning till att vissa av tjejerna tycker bättre om sitt utseende nu, när de varit tillsammans med sina partners längre.

Man kan också tänka sig att tjejernas idealsjälv, som enligt Bee & Boyd (2004) ska ligga nära vårt verkliga själv för att vi ska ha ett bra självförtroende, har förändrats. Tjejerna behöver inte längre jämföra sig med medias skönhetsideal för att skapa en identitet utan känner att de har en identitet som mammor. Deras kroppar visar också att de blivit mammor, vilket gör att tjejerna känner en annan stolthet över sina kroppar.

Tre av tjejerna är mer missnöjda med sina kroppar nu än innan graviditeten. Även om en av dessa tjejer får komplimanger från sin partner fortsätter hon att vara missnöjd. Här kan man se att stöd från signifikanta andra inte alltid hjälper för att bli nöjd med sig själv. Denna tjejs idealsjälv stämmer inte överens med hur hon upplever sitt verkliga själv, och då ses operationer som en utväg.

Idag – självbilden och framtidsplaner

Många av tjejerna har ganska små barn fortfarande, och av naturliga skäl blir det inte så mycket tid för egna intressen. Fem av tjejerna, främst de med lite större barn, kommer ganska ofta iväg på egna aktiviteter. De intressen de har är till största delen samma som de hade innan graviditeten, exempelvis träning, musik och sport.

De övriga tjejerna är mest hemma med familjen, delvis för att de vill och delvis för att de inte har någon barnvakt. Dock försöker de utöva sina egna intressen hemma, som att dansa och sjunga och titta på tv när barnen är hemma.

Karin berättar om att hon inte har någon barnvakt och därför inte kan vara barnledig:
"Nej, har ingen. Har varit barnledig totalt tolv timmar på tre år. Men jag har inte ont av det, är ju ensam när barnen sover."

Hälften av tjejerna har många vänner som de umgås med. Många har kvar sina gamla vänner även om de inte har lika mycket gemensamt längre, men många har också fått nya vänner som också har barn. Jessica, som är lite äldre, 29 år, har nu återupptagit vänskapen med sina ungdomsvänner som nu också har barn.

Den andra hälften har inte jättemånga vänner som de umgås med, några pratar mest med sina vänner på internet och i telefon, men hinner inte träffas så ofta. Karin har en vän som hon brukar umgås med, annars mest systrar och grannar. Alla har dock någon eller några att umgås med.

Sju av tjejerna har förhållanden, antingen med barnens pappa eller en ny man. Alla som har ett förhållande bor också med sin partner.

Vissa av tjejerna upplever inte att de har förändrats så mycket sedan de fått barn. De har fått ändra sina intressen men de är fortfarande samma personer. Andra menar att de har blivit starkare, lugnare och trivs bättre med livet sedan de fick barn. De har också ändrat sina prioriteringar i livet. De flesta tjejer beskrev sig själva i positiva ordalag redan innan de fick barn och gör det nu också.

Malin berättar:

"Det är klart att man förändras men jag är fortfarande mig själv, en annan mig själv. Jag har fått bättre självförtroende och trivs bättre med livet sedan Saga kom. Jag känner också att jag har fått mer klarhet över livet och jag har förstått saker som jag trodde att jag hade förstått innan, men så fel hade jag haft."

Linda beskriver hur hon har förändrats:

"Det är klart att jag har gjort. Men jag är fortfarande lika tokig och spontan som jag alltid har varit. Dock krävs det lite mer planering nu för tiden om man ska iväg på stora grejer. Men det finns ändå utrymme för spontanitet så länge Oliver kan följa med mig. Jag är väl lite mer ansvarstagande nu. Men det har jag alltid varit iofs. Det är väl bara det att jag inte längre kan vara ute på kvällarna som är skillnaden egentligen."

Två av tjejerna hade en i huvudsak negativ självbild innan de fick barn och har det fortfarande.

Sofia beskrev att hon inte gärna umgicks med människor hon inte kände och var tystlåten av sig innan graviditeten, så här beskriver hon sig nu:

"Väldigt tillbakadragen, folkskygg. Nej, jag är nog samma person som innan, bara lite tröttare."

Emilia beskriver sig själv såhär nu:

”Jag är väldigt osäker på mig själv (som har med borderline att göra), men utöver det är jag väl ändå väldigt öppen. Skrattar och skämtar ofta. Tycker om att få folk att skratta. Då mår jag bra!”

Emilias självbild har ändå förändrats till det bättre sedan hon fick barn, kanske för att det har fått henne att kämpa mer för att må bra.

Nästan alla tjejerna berättar att de ser sig själva som bra mammor, och fyra av tjejerna upplever sig som nästan enbart mammor, de anser inte att de har så mycket eget liv utan allt kretsar kring barnen. Någon önskar att hon skulle haft lite mer av egen tid, en annan menar att det säkert blir annorlunda när hon börjar arbeta efter mammaledigheten.

Karin berättar:

”Jag är en bra mamma, det vet jag, men sedan är det allt jag är...har aldrig tid att bara vara jag, eller så. Jag trivs som mamma.”

Några av tjejerna upplever att de har identiteter både som mammor och unga kvinnor. Detta underlättas säkerligen av att man kommer bort från hemmet ibland. Det bevisas av att samtliga tjejer som studerar hamnar i denna grupp.

Sofia berättar:

”Jag är både mamma och ung kvinna. I skolan är jag bara en ung kvinna, som visserligen har barn, men där är jag en ung kvinna, men hemma och privat är jag en mamma.”

Ingen av tjejerna uppger sig vara osäker på sin identitet som mamma.

På frågan om huruvida tjejernas förväntningar på moderskapet överensstämmer med verkligheten idag uppger flera av tjejerna att den bild de hade av hur det var att vara mamma var ganska lik verkligheten, vissa hade passat småbarn mycket innan och hade en förståelse för hur det kunde bli. Ett par hade ingen speciell bild hur det skulle vara att vara mamma innan de blev gravida. Många säger dock att det var mycket roligare att vara mamma än vad de trodde innan, och flera stycken påpekar att de trodde att det skulle vara jobbigare än vad det var. Det är ingen av tjejerna som säger att det var jobbigare än vad de trodde att vara mamma, även om en påpekar att hon är tröttare än vad hon trodde att hon skulle vara.

Hur tjejerna tror att deras framtid kommer att se ut kan vara en spegling av deras självbild. På frågan om hur deras liv kommer att se ut om tio år är svaren väldigt samstämmiga. Nästan alla tror att de kommer att bo i hus, ha ett fast förhållande, ha utbildat sig, fått jobb och något mer barn. Jag uppfattar också att de flesta tjejer är övertygade om att de kommer att kunna uppfylla sin dröm.

Analys

Hertfelt Wahn (2007) fann i sin studie att många tonårsmammor beskrev en förändring i relationer till vänner och egna intressen men de upplevde dock inte detta som så svårt, eftersom de var så upptagna med sitt nya barn. Detta är en attityd som jag upplever att mina intervjupersoner delar. I Hertfelt Wahns studie fanns det också en grupp tonårsmammor som hade svårt att anpassa sig till sitt nya liv och ville leva som förut. Spear (2004) och de Jonge (2001) fick i sina studier resultat som pekade på att tonårsmammorna kände sig fångna i hemmet och längtade efter uteliv och vänner. Efter svaren som mina intervjupersoner gav

verkar ingen av dem känna så. Ingen uppger att de längtar efter sitt gamla liv. Detta kan bero på att många av tjejerna faktiskt har möjlighet att göra saker på egen hand och därför inte känner sig så fångna.

Bunting & McAuley (2004) fann att många tonårsmammor i deras studie hade många vänner. Vännerna spelade en viktig roll som sällskap, känslomässigt stöd, rådgivare och för att ge positiv feedback. Även tonårsmammorna i min studie har vänner, vissa umgås flitigt med flera stycken medan vissa har några få vänner som de träffar ibland.

Flertalet av tjejerna i min studie har ett fast förhållande, de flesta av dem med pappan till deras barn. Detta är en fördel för tjejerna eftersom att ha en partner enligt Bunting & McAuley (2004) ökar tonårsmammors självförtroende. Detta kan dels bero på att de får praktiskt och känslomässigt stöd från sin partner, men kan också bero på att man som ung kvinna anses som mer respektabel om man lever i ett heterosexuellt förhållande (Skeggs, 1997)

Det kan vara intressant att se hur tonårsmammorna upplever moderskapet i förhållande till hur de trodde det skulle vara. Stiftelsen Kvinnoforum (2002) fann i sin studie att en tredjedel, oftast ensamstående, tyckte att de blivit svårare än de väntade sig att vara mamma. Resten tyckte att moderskapet blivit som de förväntat sig eller bättre. Spear (2004) fann däremot att de två tonårsmammorna i hennes studie tyckte att moderskapet var mycket svårare än de hade väntat sig. Ingen av mina intervjupersoner uppger att moderskapet var svårare än vad de tidigare tänkt sig. Några tyckte att det var lättare och många tyckte att moderskapet var ungefär som de tänkt sig innan de fick barn.

Tjejernas framtidsplaner är mycket traditionella, med utbildning, jobb, barn, förhållande och hus. Detta kan ses som ideallivsstilen, i alla fall enligt medelklassen. Enligt Skeggs (1997) vill unga arbetarklasskvinnor leva upp just till medelklassens ideal, eftersom det ger dem respektabilitet. Kanske är det extra viktigt för tonårsmammor, som fått sin respektabilitet naggad i kanten, att återuppbygga sin respektabilitet i samhällets ögon.

Diskussion

Jag har gjort en liten studie på 10 tonårsmammor, och man kan inte utifrån denna lilla studie dra slutsatser om alla tonårsmammor i Sverige. Dock ger den en intressant inblick i hur det kan vara att bli mamma som tonåring. Mitt syfte med studien har också just varit att få en förståelse för hur tonårsmammors livssituation kan se ut, vilket inte nödvändigtvis innebär att den är representativ för alla tonårsmammor.

Min syfte med denna uppsats var att ta reda på hur tonårsmammor uppfattar sig själva, hur de beskriver sig själva före graviditeten och när de varit mammor ett tag och hur deras självbeskrivningar har förändrats, främst gällande självbild och självförtroende. Jag var även intresserad av vilket stöd och vilka reaktioner tonårsmammorna har upplevt sig få av sin omgivning i form av anhöriga, vänner och professionella aktörer och om tonårsmammorna upplever att reaktionerna och stödet påverkat deras syn på sig själva.

Tjejerna i min studie hade olika utgångspunkter när det gällde självbild och självförtroende. Många såg på sig själva på ett positivt sätt innan de blev gravida och hälften upplevde sig ha ett bra självförtroende. Men det fanns också de som hade en negativ självbild och ett dåligt självförtroende. Här kunde man tydligt se omgivningens inställning som en stor faktor för hur självbilden och självförtroendet såg ut. Tjejerna som hade en positiv självbild hade en omgivning som gav dem positiv respons, tjejerna med en negativ självbild hade fått negativ respons från sin omgivning genom exempelvis mobbing.

När tjejerna först berättade för sin omgivning att de var gravida fick många initialt negativa reaktioner, främst från sina föräldrar, som var osäkra på om tjejerna skulle klara av framtiden med ett barn. Men när den första chocken hade lagt sig blev stödet från anhöriga stort, de flesta fick även ett stort stöd från pojkvänner och vänner. Även de professionella aktörerna behandlade de blivande mammorna bra. Den grupp som tonårsmammorna mest upplever sig ha fått negativ respons från under graviditeten och i moderskapet är främlingar som gett negativa kommentarer. Tonårsmammorna har dock inte tagit åt sig så mycket av detta eftersom de fått mycket positiv respons från sin närmaste omgivning, som även för de allra flesta varit en källa till mycket praktiskt stöd.

Tonårsmammorna har tvingats att förändra sin självbild, sin identitet och sitt självförtroende, eftersom de har ändrats sin levnadssituation radikalt. Men samtliga av mina intervjupersoner verkar ha klarat av detta jättebra. Det är ingen som fått ett i grunden sämre självförtroende utan tvärtom har självförtroendet förbättrats hos merparten av mina intervjupersoner. Tjejerna verkar ha internaliserat sin nya roll som mammor på ett mycket positivt sätt. Den generella tendensen är att tjejerna beskriver sig själva på ett lika positivt eller mer positivt sätt efter de fått barn än hur de beskrev att de var innan de blivit gravida.

Jag tror att omgivningens betydelse i detta är stor, större än vad tjejerna själva kanske inser. Att omgivningen i form av partner, familj och vänner ger praktiskt och känslomässigt stöd och att samhället i stort erkänner tjejerna som mammor är positivt för deras självbild, självförtroende och identitet. Samtliga tonårsmammor i min studie upplever sitt moderskap som något mycket positivt.

Jag är dock medveten om att det inte går så bra för alla tonårsmammor som det har gjort för mina intervjupersoner och här kommer samhällets stöd in. Utifrån mina intervjupersoners svar är det professionella stödet för dem ganska svagt. Nästan ingen har fått extra stöd. Här är det självklart en balansgång, då de mammor som klarar sitt moderskap bra kan se det som en kränkning om de blir extra påpassade för att de är unga, denna grupp vill bli sedda som vilka mammor som helst. Här är det väldigt viktigt att de professionella, främst MVC och BVC, verksamheter som nästan samtliga mammor vänder sig till, är uppmärksamma på om någon mamma verkar ha problem i sin modersroll eller må dåligt psykiskt. Det är också viktigt att

kolla upp unga mammors nätverk för att avgöra om det ger tillräckligt med stöd eller om man ska komplettera med professionella resurser.

En väg att öka nätverken för tonårsmammor är att starta grupper för unga mammor på fler orter i Sverige. Dessa grupper finns nu mest i storstäderna. Kanske har inte alla orter en tillräckligt stor andel tonårsmammor för att detta ska vara lönt, men kanske kan man utöka åldersgränsen till att gälla upp till den tidiga tjugooårsåldern, för att få ett större underlag. Mina intervjupersoner visar på att behovet att hitta andra unga mammor är stort, men nu får de istället mötas över internet. Internet fyller en viktig funktion men det behöver kompletteras med personliga möten.

När det gäller det praktiska stöd som tonårsmammor får från samhället kan det räknas som ganska bra. Tjejerna har möjlighet att bo i egen lägenhet, tillsammans med sina barn och en eventuell partner och får praktisk och ekonomisk hjälp av samhället för att genomföra detta. Tonårsmammor har rätt till socialbidrag om deras egen och en eventuell partners inkomst inte räcker för att försörja dem och deras barn. Sverige har också en välutbyggd och billig barnomsorg, vilket gör att detta inte är ett hinder för tonårsmammorna att fullfölja sin utbildning och/eller skaffa ett jobb.

Det praktiska stöd tonårsmammorna får borde innebära att någon som blivit mamma som tonåring har samma möjligheter att utveckla sina framtidsdrömmar som vilken tonåring som helst, i alla fall på det yrkesmässiga planet. Forskning (Otterblad Olausson, 2000) visar dock att så inte är fallet, i alla fall har det inte varit så tidigare. Vad detta beror på kan man spekulera i. Är det så att de som väljer att bli mammor som tonåringar har en självbild som säger att de inte klarar av att studera och skaffa ett "bra" jobb? Eller är denna grupp helt enkelt inte intresserad av utbildning? Kanske har de hela tiden haft uppfattningen att familjen är viktigare än yrkeslivet? Eller är det så att man bör se över det ekonomiska och sociala stödet för denna grupp så att de får samma möjligheter som alla andra att få en utbildning och ett jobb?

Efter de svar jag fått i mina intervjuer så har tonårsmammor många framtidsplaner, utmaningen för samhället är att hjälpa dem att sätta sina planer i verket.

Kanske är just att förbättra tonårsmammornas självbild det viktigaste redskapet för att förhindra de negativa konsekvenser som är förbundna med moderskap i tonåren enligt Otterblad Olausson (2000)? Har tonårsmamman en god självbild och ett gott självförtroende kommer hon förmodligen att prestera bättre på alla plan i livet. Hon kommer att ta hand om sina barn på ett bättre sätt vilket gynnar deras utveckling, hon kommer att våga ta steget att utbilda sig för att skapa en bättre framtid för sig och sina barn och hon kommer inte att i samma utsträckning leva i förhållanden med män som misshandlar henne, eftersom hon vet att hon är värd bättre.

Om tonårsmamman däremot behandlas som att hon redan har förstört sitt liv och inte kommer att få någon bra framtid, varför skulle hon kämpa då? Även om denna inställning inte har varit övervägande, är det ändå en attityd som många av mina intervjupersoner har mött.

Att ändra ett helt samhälles attityd görs inte över en natt, så det viktigaste är att anhöriga, vänner och professionella som kommer i kontakt med tonårsmammor arbetar för att stärka deras självbild och självförtroende och bekräftar dem i deras identitet som mammor. Oavsett om det får de positiva långsiktiga konsekvenser jag pekat på eller inte, kan det i alla fall inte vara fel att så långt det är möjligt förbättra tonårsmammors självbild.

Om man tittar på tonårsmammor ur en feministisk synvinkel kan man argumentera för att de är fast i en traditionell kvinnofälla, de har gett upp sina egna drömmar för att istället ägna sig åt sina barn och identiteten som mamma kommer att påverka deras möjligheter till andra identiteter. Man kan välja att tycka synd om tonårsmammor eller att se ner på dem för att de gjort fel val, eller så kan man bortse från sina egna fördomar och höra hur tonårsmammorna beskriver sig själva och hur de tycker att deras liv har blivit. Om många tycker att

moderskapet har förändrat deras självbild och självförtroende till det bättre och de klarar av livet med sina barn lika bra som en vuxen mamma så tycker jag att man ska se på tonårsmammor med positiva ögon, och inte förminska dem och deras val. Jag tror att om tonårsmammorna blir sedda som vuxna individer som har förmåga att ta ansvar påverkar det deras självbild och självförtroende, och de kommer att se på sig själva på samma sätt, vilket kan underlätta för dem att skapa en positiv framtid för sig och sina barn.

Förslag till vidare forskning

När jag gjorde min undersökning fick det mig att fundera på pappans roll. Det har gjorts relativt mycket forskning på tonårsmammor, men en grupp som är lite bortglömd är tonårspapporna. Hur formar de sin identitet som föräldrar? Kanske har de inte ens velat bli pappor som unga? Pappor har en större möjlighet att försätta med sina tidigare liv än vad mammor har, för dem är det ett aktivt val att vara pappa på heltid, deltid eller bara betala underhåll. Det är intressant att ta reda på hur de unga papporna resonerar kring sitt faderskap.

En annan sak jag slogs av när jag gjorde min studie var den höga andelen som inte använde preventivmedel trots att de inte planerade att bli gravida. Eftersom andelen tonårsgraviditeter som slutar i aborter är hög i Sverige borde man kunna dra slutsatsen att många tonåringar inte skyddar sig mot oönskade graviditeter. Jag tycker att det är intressant att ta reda på anledningen till detta, eftersom tillgängligheten till sexualundervisning och preventivmedel för unga i Sverige är relativt god. Kan det ha med tonårstjejnarnas självbild att göra, att de väljer att utsätta sig för risker?

Källförteckning

- Bee, Helen & Boyd, Denise(2004): *The developing child*. Boston: Allyn and Bacon.
- Berggren, Inger(2001): *Identitet, klass och kön*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Bergquist, Magnus, Lövheim, Mia och Svensson, Malin(2003): *Att fånga nätet – Kvalitativa metoder för internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Bunting, Lisa & McAuley, Colette(2004): *Teenage pregnancy and motherhood: the contribution of support*. Child and family social work. 2004:9. pp 207-215. Blackwell publishing Ltd.
- Carling, Maria(2005): *Din självbild styrs av vad andra tycker*. Svenska dagbladet, 051122. http://www.svd.se/nyheter/idagsidan/psykologi/artikel_480247.svd
- van Cleve, Lois, Herrmann, Marilyn M, Levisen, Linda (2001): *Parenting competence, social support and self-esteem in teen-mothers case managed by public health nurses*. Public Health nursing. Vol 15. No 6. pp. 432-439. Blackwell science Inc.
- Cullberg Weston, Marta(2005): *Ditt inre centrum*. Natur och Kultur.
- Daneback, Kristian (2006): *Love and sexuality on the internet*. 2006:2 Publication Series, Department of Social Work, Göteborg university.
- Darroch, Jacqueline E, Frost, Jennifer J, Singh, Susheela och The study team (2001): *Teenage sexual and reproductive behavior in developed countries – Can more progress be made?* New York & Washington: The Alan Guttmacher institute.
- Fransehn, Mona (2001): *Självbild och förändring – Ensamma mammors livsberättelser*. Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete. Skriftserie 2001:6.
- Hertfelt Wahn, Elisabeth(2007): *Teenage childbearing in Sweden – Support from social network and midwife*. Stockholm: Karolinska institutet.
- Hwang, Philip & Nilsson, Björn(1995): *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jenkins, R(1996): *Social identity*. London: Routledge.
- de Jonge, Ank (2001): *Support for teenage mothers: a qualitative study into the views of women about the support they received as teenage mothers*. Journal of advanced nursing. 36(1). pp 49-57. Blackwell science Ltd.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Sam: ”Kvalitativ metod- en introduktion”, i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red)(2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Mark, Eva(1998): *Självbilder och jagkonstitution*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

- Mead, George H(1976): *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos.
- Otterblad Olausson, Petra(2000): *Teenage childbearing – Pregnancy outcomes and long-term consequences for the mothers*. Stockholm: Karolinska institutet.
- Passer, Michael W. & Smith, Ronald E.(2001): *Psychology – Frontiers and applications*. New York: McGraw Hill.
- Rosenberg, M(1965): *Society and the adolescent self image*. Princeton University Press. 1965.
- Skeggs, Beverly(1997): *Att bli respektabel*. Göteborg: Daidalos.
- Socialstyrelsen, Epidemiologiskt centrum (2007): *Aborter 2006*.
- Socialstyrelsen, Epidemiologiskt centrum (2007): *Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn - Medicinska födelseregistret 1973–2005*.
- Spear, Hila J.(2004):*A follow-up case study on teenage pregnancy: "Havin' a baby isn't a nightmare, but it's really hard"*. Pediatric nursing. March-April 2004/Vol 30/No.2.
- Stiftelsen Kvinnoforum(2003): *Unga mammors röster – en intervjustudie med unga kvinnor som fått barn när de var 15-18 år i Stockholms län*.
<http://www.qweb.kvinnoforum.se/Papers/ungamammorrapport.pdf>.

Hemsidor

Försäkringskassan, www.fk.se

Fick du barn som tonåring?

Är du intresserad av att vara med i en undersökning?

Jag heter Lisa Sanne och läser sjunde terminen på socionomprogrammet i Göteborg. Jag skriver min C-uppsats om kvinnor som fick barn som tonåringar, med betoning på självbild och omgivningens betydelse för skapandet av denna självbild.

Jag söker dig som fick barn som tonåring, och kan tänka dig att ställa upp på en personlig intervju. Frågorna kommer att handla om din självbild; hur du såg på dig själv innan du blev mamma och hur du ser på dig själv nu. Även omgivningens reaktioner på ditt föräldraskap, samt stöd eller brist på stöd från omgivningen i form av professionella och anhöriga kommer att behandlas.

Du kommer att vara helt anonym i uppsatsen och dina svar kommer att behandlas konfidentiellt.

Tid och plats för intervjun kommer vi överens om gemensamt.

Låter detta intressant eller har du några frågor?
Hör av dig till mig på telefon eller e-post.

Med vänliga hälsningar

Lisa Sanne, 0768-975719, lis@webaid.se

Undersökning
Unga mammor
Lisa Sanne
0768-975719
lis@webaid.se

Undersökning
Unga mammor
Lisa Sanne
0768-975719
lis@webaid.se

Undersökning
Unga mammor
Lisa Sanne
0768-975719
lis@webaid.se

Undersökning
Unga mammor
Lisa Sanne
0768-975719
lis@webaid.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Självbeskrivning

- Hur gammal är du?
- Hur gammalt är ditt/dina barn?
- Beskriv din övriga familj.
- Nuvarande livssituation; sysselsättning, boendeförhållanden, förhållande?

Innan du blev gravid

- Sysselsättning?
- Intressen?
- Vänner och pojkvän?
- Hur var du som person?
- Hur såg du på din kropp?
- Hur skulle du beskriva ditt självförtroende?
- Hur trodde du att ditt liv skulle se ut de närmaste tio åren?

Graviditeten

- Vad var din sysselsättning när du blev gravid?
- Hur var ditt förhållande till barnets pappa?
- Hur var ditt förhållande till din familj?
- Var graviditeten planerad? Använde ni något preventivmedel?
- Hur var din första reaktion när du fick veta att du var gravid?
- Hur och när berättade du för din omgivning att du var gravid?
- Hur och när bestämde du dig för att behålla barnet? Försökte omgivningen påverka dig i någon riktning gällande detta?
- Hur reagerade barnets pappa på graviditetsbeskedet?
- Hur reagerade din familj på graviditetsbeskedet?
- Hur reagerade dina vänner på graviditetsbeskedet ?
- Hur bemötte de professionella du kom i kontakt med i samband med graviditeten dig, t.ex. barnmorska?
- Andras reaktioner?
- Hur påverkade omgivningens reaktioner (både positiva och ev. negativa) dig?
- Hur upplevde du själv din graviditet?
- Hur såg du på framtiden under din graviditet?
- Under din graviditet, vad hade du för tankar och förväntningar på dig själv som mamma?
- Hade du några förebilder som (ung) mamma?
- Hur upplevde du din förlossning?

När barnet kommit

- Hur upplevde du den första tiden med barnet?
- Hur var ditt förhållande till barnets pappa? Fick du stöd av honom?
- Fick du stöd från dina anhöriga i form av familj och vänner? Hur såg det stödet ut i så fall? Var du nöjd med detta stöd?
- Fick du stöd av professionella t.ex. BVC? Hur såg det stödet ut i så fall? Var du nöjd med detta stöd?

- Hade du kontakt med andra unga mammor? Hur fick du kontakt med dem i så fall?
- Hade du kontakt med ”äldre” mammor? Hur upplevde du deras attityder till dig? Hur såg du på dig själv i förhållande till dem?
- Hur upplevde du att omgivningen såg på dig som ung mamma?
- Påverkades du av omgivningens attityder?

När det gått ett tag...

- Kan du berätta lite om en vanlig dag för dig och ditt/dina barn?
 - Intressen?
 - Vänner och pojkvän?
 - Hur är du som person?
 - Hur ser du på din kropp?
 - Hur skulle du beskriva ditt självförtroende?
 - Motsvarade din tidigare bild av hur det var att vara mamma hur det faktiskt blev?
 - Hur ser du på dig själv som mamma och ung kvinna?
 - Vad har din omgivning haft för roll i hur du ser på dig själv?
 - På vilka sätt är det positivt och negativt att vara en ung mamma?
 - Skulle du rekommendera andra att bli föräldrar unga?
 - Hur tror du att ditt liv ser ut om tio år?
-
- Är det något du vill tillägga?